HADRIANI VALESII HISTOR. REGII ET IOH. CHRISTOPHORI VVAGENSEILII

DE CENA TRIMALCIONIS
nuper sub Petronij nomine vulgata

DISSERTATIONES.

LVTECIÆ PARISIORVM
E Typographia EDMVNDI MARTINI
viâ Iacobeâ sub Sole aureo.

M. DC. LXVI.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

IOHANNI CAPELLANO ILLVSTRI VIRO, & Christianissimi Regis Consiliario.

IOH. CHRISTOPHORVS WAGENSEIL Salutem & observantiam dico.

SI fatendum, quod res est: oritur vtique frequenter amicitia ex occulto quodam animi impetu, & intus latente inexplicabili causa. Neque enim aliò referre possum summam benevolentiam, quâ me hominem peregrinum & ignotum, necdum vllius in studiis nominis, omnium omnino meritorum expertem, atque adeò à nemine commendatum, vbi primùm inter cul-

torestuos admitti popoſci, ilico complexus es, quámque mirifico in me ſtudio perpetuò comprobaſti. Nempe patuere mihi aſsiduè ædes tuæ: licuit è tuis dictis, factis, ac inſtitutis ſanctioris Philoſophiæ monita haurire, & ea ediſcere, ad quæ ſi non admiſſus fuiſſem, non erat operæpretium ad excolendum ingenium meum, noſcendoſq; hominum mores totam ferè Europam luſtraviſſe. Enimverò vti hæc beneficia tanti, quanti bonam mentem æſtimo: ita teſtimonium ac judicium tuum, quo ipſius OPTIMI MAXIMI REGIS *Numen, Majeſtatem, divinámque liberalitatem mihi propitiaſti, nec vllis verbis exprimere valeo, ac ne ſatis quidem mente concipere. Cui tantæ benignitati tuæ quando*

aliam referre gratiam nequeo, ejus me totâ vitâ memorem futurum polliceor. Has ergo litteras confessoriæ tabellæ ac velut pignoris loco te habere quæso, & simul æqui bonique consulere munus, quod adjunxi. Etsi enim quæ de meo contuli, levia & non satis digna sunt in cujusquam manus, nedum in tuum conspectum venire, quippe quæ petasatus in ipso Hispanicæ peregrinationis procinctu, multas inter occupationes celeriter effudi: quia tamen Summi Viri HADRIANI VALESII *insignem Dissertationem elicuerunt, ideò quam à se non habent, auctoritatem & lucem ab ea mutuantur, & cùm tibi, tum Reipublicæ litterariæ nonnihil se isto nomine commendabunt. Nam sine illa fuisset,*

meæ profectò nugæ, ad amicum majore fiduciâ quàm curâ privatim ſcriptæ, numquam prodiiſſent in publicum. Valeſianum autem acre de novo Petronii fragmento judicium ex Hiſpania reverſus ſupprimere diutiùs ſine flagitio non potui. Tam perſpicuè enim (audacter dico) omnem errorem nobis diſſolvit,

Vt contrà ſi quis ſentiat, nil ſentiat.

Vale Illuſtris Vir. Data Luteciæ VI. *Id. Ianuarii A.* M. DC. LXVI.

HADRIANI VALESII HISTOR. REGII

DE CENA TRIMALCIONIS nuper ſub Petronii nomine vulgata

DISSERTATIO

ET DE ÆTATE PATRIAQVE Petronii, ac ejus operis inſcriptione.

HADRIANVS VALESIVS IOH. CHRIST. WAGENSEILIO SVO S.

QVÆSISTI à me doctiſſime WAGENSEILI, an pro Petronianis habenda exiſtimarem, quæ anno M. DC. LXIII exeunte Pataui, ac iterum Luteciæ nuper eſſent ſub Petronii Arbitri nomine vulgata. Cùm Petroniana eſſe prolatis quibuſdam argumentis negarem: rogaſti vt ea mandarem litteris, atque idem tibi videri dixiſti, ac tuam de tota re ſententiam in Diſſertatione ad Chriſtophorum Arnoldum te fuſè aperuiſſe. Quâ ego perlectâ, etſi intelligebam

ſufficere, quæ doctè ac magno cum iudicio ſcripſiſſes: tamen tumultuarias obſeruationes meas raptim tibi aperire breuiterque exponere conſtitui, vt & deſiderio tuo ſatisfacerem promiſſoque me ſoluerem, & ſi qua tibi excidiſſent ac diligentiam tuam fugiſſent, in Diſſertatione mea Lector inueniret.

Ac primùm ſolent codici ſcripto, atque è bibliothecæ latebris recèns eruto auctoritatem dare claritas & dignitas inuentoris, magnitudo vrbis in qua inuentus dicitur, ejus apud quem repertus eſt fama, & doctorum hominum de codicis vetuſtate fauorabile judicium. Nunc repertor voluminis de quo ſermo eſt, inducitur à Paulo Frambottio Typographo Patauino Marinus Statileus Dalmata, juuenis ignotus, poſtquàm Patauii jus didicerat réuerſus domum: locus in quo repertum fertur, bibliotheca Nicolai Cippici hominis obſcuri, in vrbe ignobili Dalmatiæ Tragurio. Denique ex omnibus qui Venetiæ, Patauii, Romæ judicium de codice iſto apocrypho tuliſſe dicuntur, vnus Iohannes Rhodius natione Danus laudatur, vir doctus quidem & in euoluendis dignoſcendiſque veteribus codicibus diu multumque verſatus: ſed qui ante editionem cenæ Trimalcionis Patauii deceſſit: itavt quid de codice Traguri enſi ſenſerit, jam ex ipſo ſcire non poſſimus. Sed quid opus eſt, quemquam de codice conſulere, cùm ejus partum editionem Patauinam habeamus, cujus in ſingulis paginis tot indiciis ſuppoſitio ſe prodit & impoſtura?

Petronius verbis vtitur vſitatis. At heic occurrunt portenta verborum: *ſaplutus*, *lupatria*; *matus*, vel *mattus*, id eſt animo defectus & languens,

tristis & maceratus, & velut contusi contritique cordis, Picardis nostris atque etiam Germanis, vt audio, notissimum vocabulum. Dicunt enim illi de se quum languent, *Ie suis mate :* hi similiter, quum lassi sunt, defessi atque fatigati, *Ich bin mat*, ego sum matus. Occurrunt *abstinax* pro abstinens; *caldicerebrius*, pro iracundo & calido; *nesapius*, hoc est (nî fallor) insipiens, rudis, ignarus; *madeia*, *perimadeia*, verba vt arbitror Syriaca; *homo dignitosus; occupo*, nomen substantiuum; *gaudimonium* pro gaudium, *tristimonium* pro tristitia; *bacibal-lum; corporaliter* : *Orcus apoculanius*, vel potiùs *aboculanius*, id est cæcus: recentiores aboculum & abocellum, ac nonnumquam ab oculis dixere, vt infrà, *librum ab oculo legit*, id est clausis oculis legit, *aueuglette: exopinissent* pro opinentur: *Ego me apoculo*, pro discedo è conuiuio, pocula relinquo: *palamedes*, quo nomine pelamydes ab Italis appellantur: *strabonus* pro strabo; *monstruosum* pro monstrosum; *coricillum* pro corculum. Quæ monstra si quis Petronio tribuere potest, ne quid grauius dicam, Petronium & linguam Latinam non nouit. His adde nomina propria virorum ac mulierum *Mammea, Cicaro, Satuna Dea, Gauilla, Plocrimus, Habinna*, ac similia: quæ cujus linguæ sint ignorare me fateor: cùm apud Petronium qualem editum habemus, nomina propria omnia vno excepto *Bargatis* nomine aut Græca sint aut Latina.

Sunt heic & nonnulla verba recentiora ac minimè Latina, quæ Petronii ætate nondum in vsu erant. Qualia *frons expudorata* pro inuerecunda & attrita: *bonatus; porcus siluaticus* pro apro vel sue

fero; ſicuti apud Paulum Langobardum *equus ſiluaticus*; *minutiolus* pro infantulo; *amaſiuncula*; *fulcipedia*; *ſtaminatæ*; *berbex* ſeu berbix, quod eſt in gloſſariis veruecis nomen; *moleſtare* pro vexare; *adjutare* pro adjuuare; *oricularii ſerui* vel auricularii; *roſtrum barbatum* pro labris & ore hominis: nomen Hiſpanis in faciei ſignificatione hodieque vſitatum. Contrà aliqua heic reperias vocabula veterrima & rancida, quæ ante Arbitri natalem dudum exoleuerant: vt *fruniſci* pro frui, quod Catonis majoris eſt; *Iouis* non ſemel pro Iupiter, quod Ennii; ſimiliter *bouis* pro bos; *præfiſcini*, aliaque. At *adjuuare*, *frui*, *Iupiter*, Petroniana ſunt. Quis ergo ſanus putet Petronium in ſcribendo tam varium, tam inæqualem, tam ſui diſſimilem eſſe voluiſſe, vt nunc *frui*, nunc *fruniſci* diceret; modò *adjuuare*, modò *adjutare*; nonnumquam *Iupiter*, interdum & *Iouis?*

Iam verò in Arbitro qui *diſertus* à Terentiano Mauro meritò appellatur, quis ferat mutationes generum & declinationum & caſuum in nominibus, quales nobis codex iſte Traguríenſis obtruſit? *Balneus*; *Cælus* non ſemel; *malus fatus* ter & ampliùs; *ille ſtips* pro ſtipes; *ſolida* pro ſolidos in I V. caſu plurali; *ſtatuncula* pro ſtatunculas; *lactem* pro lac; *vaſum* pro vas; *lorus*, *reticulus*, *candelabrus*: *ſtrigæ*, & *neruia* in accuſatiuo plurali, cùm & *ſtriges* veteri terminatione & *neruos* ſincerus Petronius dicat his verbis: *Quæ ſtriges comederunt neruos tuos?* Item alibi. *Recipies inquam neruos tuos, ſi triduo ſine fratre dormieris*. Quamquam dici poteſt ſtriges à ſtrigis diſtingui oportere, cùm ſtrix auem

nocturnam quamdam ignotam & fabulosam; striga verò mulierem veneficam in lege Salica, & in legibus Langobardorum ac veteribus Glossariis significet. Striges porrò aues vt hominum intestina exedere ac præsertim infantium viscera carpere, dicuntur à Plauto & Ouidio Poëtica fide: ita strigæ siue striæ, quæ & mascæ, mulieres maleficæ viuos homines intrinsecus comedere, falsò ac ridiculè credebantur à plebe etiam Christiana. Omitto solœcismum insignem: *Ego puto medicum & numulalarium: medicus qui scit*, pro medicum: item alium ei similem, *ærumnosi, quibus præ mala sua cornua nascuntur*, id est præ malis suis: necnon *nummos in publico effundere, in solio descendere, vocare cocum in medio*; pro *in publicum, in solium, in medium*. Quis in Arbitro toleret, aut potiùs quis æquus arbiter Arbitri esse putet, verba actiua ex passiuis facta, passiua ex actiuis, aut in eis mutatas perperam conjugationes? *Ædes non somniatur*, pro somniat: *quid iste argutat molestus?* pro argutatur: *conuiuare* pro conuiuari: *dum mater amplexaret corpus filii sui*, pro amplexaretur: *nihil nos delectaris*, pro delectas: *nihil sibi defraudit*, pro defraudat: *scias oportet hunc vinciturum*, pro victurum: *fefellitus sum*, pro falsus sum, deceptus sum: *effrangi* pro effringi.

Quis præterea tales Arbitro phrases assignet? *Toralia præposuerunt toris*, pro imposuerunt; *planctus est optimè*, pro magnum sui desiderium reliquit: quod Nostri similiter dicerent, *il a esté bien plaint & regreté*. *Puellarius erat, omnis Mineruæ homo*, pro omnium virginum vir & corruptor, aut saltem amator. *Admissus erga Cæsarem est cum suo*

munere: deinde fecit reporrigere Cæsari. Admitti ad aliquem, vel ad videndum salutandumque aliquem, dicunt Latini scriptores; *erga aliquem admitti*, non dicunt. *Tu beatior es: bis prandebis cenâ.* Sic apud nos plebs hominem diuitiis superbum irridere consueuit, ac bis prandere jubet, *S'il est riche, qu'il disne deux fois.* Sed prandium & cena malè confunduntur. Nec enim magis dici quis potest, *cenâ prandere*, quàm prandio cenare. *Habuimus in primo porcum*, pro habuimus primùm. Sic vulgò diceremus: *Nous auons eu en premier lieu vn cochon. Quinque naues ædificaui, oneraui vinum:* & paullo inferiùs, *oneraui vinum, lardum*, pro oneraui naues vino, lardo: vinum, lardum in naues imposui. Sic vulgò nostri mercatores loquuntur. *I'ay chargé du vin, du cotton, du poiure. Mei coci etiam vitulos aheno coctos solent facere;* item *Gallus allatus est, quem Trimalcio jussit vt aheno coctus fieret.* Coctum facere pro coquere barbarum est. *Libertorum, qui omnia ad se fecerunt:* pro in sinum suum omnia domini bona conjecerunt. *Nemini nihil boni facere oportet;* item *Nec sursum nec deorsum non cresco.* Vtrubique duæ negationes sunt, quarum altera superuacanea. *Si quis nostrûm voluerit suâ rem causâ facere, non est quòd illum pudeat.* Ibidem nescio quis de pane autopyro ait. *Et vires facit; & cùm meâ rem causâ facio, non ploro:* id est (honos auribus sit) aluum solutam habeo, nec nitor aut durum caco. Cui præterquàm huic Pseudo-Petronio *sua rem caussa facere* idem fuit, quod flatus crepitusve alui emittere, vel cacare? Nos quidem Franci honestâ cir-

cumlocutione *eum* qui aluum exonerat, *res suas agere* dicimus, *faire ses affaires*; Latini non item, multo minùs, *rem suâ causâ facere. Quare tangomenas faciamus. Vita vinum est*: iterum, *Itaque tangomenas faciamus, & vsque in lucem cenemus. Tangomenas faciamus*, id est lautè epulemur, viuamus, gaudeamus. Vtrubique *tango minas* disjunctim legendum & emendandum puto, & ex Plauti malè intellecto versu hoc loquendi genus esse desumtum. *Sentin' senem tactum esse triginta minis?* Nam juuenes qui pecuniam recèns acceperunt, eamque habent in manibus, digitisque contrectant & tangunt, læti opiparè conuiuari gaudent.

Interdum impostor vt fucum legentibus faciat, & nugis suis auctoritatem aliquam conciliet, Persium; aliquando etiam Martialem imitatur. *Meum enim intelligere nulla pecunia vendo*: ex Persii Satyra I. petitum est.

Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi vendo
Iliade.

Aut non deridebis, licèt barbam auream habeas, ex Persii Sat. II. *Nam fratres inter ahenos*
Somnia pituita qui purgatissima mittunt,
Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.

Ipse Trimalcio fundos habet quà milui volant: ex hocce versu Persii Sat. IV.

Diues arat Curibus, quantum non miluus oberret.

Si nos coleos haberemus, non tantum sibi placeret; ex Persii Sat. I.

Hæc fierent, si testiculi vena vlla paterni
Viueret in nobis?

Frigori læcasim dico. Læcazin seu λαικάζειν emendandum est, quod fellare significat. Notus Mar-

tialis versus *Sed lota mentula lana*
λαικάζειν cupidæ dicet auaritiæ.
λαικάζειν dicere alicui, metaphoricè est, aliquem irridere ac illudere.

Quid, quòd præter plurimas mendas leuiores quarum pleræque sunt à nobis inter legendum restitutæ, graues aliquas ac (si ita loqui licet) capitales & insanabiles de industriâ sparsit impostor, vt se vetusto quidem sed corrupto codice vsum esse, Lectori persuaderet, & vt quæcumque alia Petronio indigna ac damnanda occurrerent, vitio exemplaris, aut Librariorum transscribentium negligentiæ inscitiæque possent imputari? Tales sunt in p. XXIII. *Similia Sicilia interiores & laruas sic istos peridopabant:* ibidem, *Puto enim nescio quid Asiadis* (vel potiùs *à Siadis*) *habuisse:* fortè, *Puto eum nescio quid à Scythis habuisse*. Item pag. XXVI. *Adeò de magna turba adhebete acceperant*. P. XXXIV. *Nam Hemerotis pugnassent petraitis in poculis*. In p. XLIX. *Et omnia vestimenta secundùm jam posuit mihi in animo in naso esse*. In p. L. *Cùm adhuc capillatus essem (nam à puero vitam chiam gessi) ipim mostri delicatus decessit, mehercules margaritum cacritus, & omnium numerum.* Quæ fortè sic emendanda sunt. *(Nam à puero vitam Tyanis gessi) ibi infans magistri delicatus decessit, mehercules margaritum Charitos, & omnium numorum.*

An commemorem è foro piscario petita conuicia, non modò Arbitro, sed etiam quouis scriptore ingenuo indignissima? Fortunata vxor Trimalcionis vocatur *mala linguæ pica puluinaris; mulier miluinum genus;* mœcha obsceno vocabulo *matella* dicitur; alius *berbex* & *bellum pomum*; *Larifuga no-*

sturnus, qui non valet lotium suum. Giton *cepa cirrata* ob capillos crispos & densos; *crucis offa, coruorum cibaria, terræ tuber*, id est terræ filius, *volpisuda*, id est vulpes sudans. Fortunata ipsa furiis incensa virum suum præsentibus conuiuis *canem* appellat; Trimalcio inuicem eam *codicem* ob hebes & stupidum ingenium, & *ambubaiam* nomine Syriaco, *miluam* à rapacitate & auaritia, *sterteram* à stertendo, etiam *viperam*.

Pudet pigetque me diutiùs hisce Grammaticis quisquiliis immorari. Tempus est jam, à verbis & à stilo ad res ipsas transire: vt clarè omnibus appareat, à vero Petronio suppositicium istum in vtroque ex æquo discedere. Ac primùm videtur dedisse operam impostor, vt Trimalcionem in cunctis ridiculum legentibus exhiberet. Sed dum sine modo ac delectu nugas nugis adjungit atque superstruit, dum ineptiarum genus omne consumit: imposturam suam ipsemet aperit, nugacem se ac ineptum, Petroniique infelicissimum imitatorem prodit, ridendum denique se vniuersis præbet. Nunc *aper pilleatus* infertur, circa se porcellos habens, cujus è dentibus duæ sportellæ dependent, & cujus è latere percusso turdi euolant, mox ab aucupibus excipiendi: aper inquam pilleatus, ceu libertate donatus ac manumissus, quòd à conuiuis pridie totus & integer esset remissus. Nunc postquàm surrexit Trimalcio, sermones habent inter se conuiuæ ineptos, humiles, ac demissos, solis fatuis & sensus communis expertibus conuenientes. Ganymedes quidam de annonæ caritate queritur more modoque mendicorum: ait se *jam annum esurire;* negat

se ea die bucceam panis inuenire potuisse. Trimalcio qui surrexerat vt obscenis naturæ desideriis indulgeret, reuersus ad mensam, dat conuiuis eadem omnia vel in triclinio faciendi libertatem, quod Imper. Claudius edicto statuere voluerat, multisque verbis vsque ad nauseam ac risum audientium in continentes inuehitur. Coquus propterea quòd porcum non exenterauerat, nudatur in conuiuio, & inter duos tortores consistit: at idem mox secto ventre porci, argenteâ coronâ donatur à Trimalcione, & in lance Corinthia potat: quasi lances tam vina quàm cibos caperent, seu vasa potoria simul ac escaria essent. Sequuntur de vasis Corinthiis fabellæ relatu indignæ, nullâ temporum habitâ ratione, Ilii halosis Hannibalis ætate & operâ: scyphorum & capidis emblemata, Cassandræ virginis filii, & Niobe à Dædalo equo Trojano inclusa. Pro acroamate *Homeristæ* inducuntur Græcis versibus colloquentes. Trimalcio verò dum fabulam quam agunt vult exponere, res, homines, tempora ac loca miserè confundit, ita vt ipse fabula fiat. Interea *vitulus* affertur *galeatus*: quem vnus ex Homeristis Aiax furens gladio concidit, partiturque conuiuis. Quis hæc legens, risum teneat? aut potiùs quis non indignetur talia & tam putida Petronio tribui? Iam verò fabulæ aniles de homine versipelli in lupum mutato, & de vestibus ejus lapideis factis, necnon de strigis seu nocturnis maleficisque mulieribus, quæ infantem mortuum rapuissent ad comedendum, & pro eo stramentum supposuissent; Apuleio conueniunt magis quàm Arbitro. Quamquam ista fabella posterior de strigis

ex hiſce veri Petronii Arbitri verbis mihi videtur deſumta. *Quæ ſtriges comederunt neruos tuos?* In codice Bibliothecæ Vaticanæ, qui Palatinæ olim fuit, reperitur *Indiculus ſuperſtitionum & Paganiarum*, in quo hæc de ſtrigis verba legimus. *De eò quod credunt, quòd feminæ Lunam comedant, & quòd poſſint corda hominum tollere iuxta Paganos.*

Tædet talia fuſiùs perſequi. Pergendum eſt tamen. Iuſſu Trimalcionis ingens canis catenâ vinctus adducitur in triclinium ab oſtiario. Quid agreſtius, quid indignius tanto conuiuio, & tam diuite conuiuatore poteſt excogitari? Trimalcionis juſſu puer mollis & dorſum ejus inſcendit, & ſcapulas plana manu pulſat. Quid indecentius? Iubet idem in pag. LIII. *potiones diuidi inter omnes ſeruos, qui adpedes ſedebant*. Quid indulgentius? immo verò quid minùs Romanum? Bibere famulos domino præſente ac epulante; *ſedere adpedes* ſeruos, domino diſcumbente. An ſedens famulus miniſtrare poteſt? More Romanorum, aut potiùs more omnium Gentium ſuccincti in conuiuiis ſtabant famuli, vt eſſent ad ea quæ poſcebantur quærenda ac conuiuis porrigenda paratiores & expeditiores: quemadmodum vetera marmora ac picturæ docent. Sufficiant ad id probandum vel duo Iuuenalis verſiculi è Sat. v.

Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quódq; aliquid poſcas, & quòd ſe ſtante recumbas.

Tamen impoſtor eâdem in re iterum errauit: quum in p. LVIII. *ſeruum adpedes Habinnæ ſedentem* fecit. Nec vmquam aut vſquam memini legere, *ad pedes ſediſſe pueros* niſi ingenuos, in conſpectu parentum conuiuarumque diſcumbentium. Apud Suetonium

inuenio, Claudium Aug. *adhibuisse omni cenæ & liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vescerentur.* Hunc morem non ignorauit Arbiter: Arbitri corruptor ignorauit. Sed quid ego *sedentes ad pedes* famulos Trimalcionis tantopere miror, quos paullo pòst visurus sum recumbentes? Quippe in pag. LXII. Trimalcio famulis suis, etiam cocis permisit vt discumberent. Itaque *totum triclinium familia occupat*, & conuiuæ *pæne de lectis dejiciuntur.* Credas Saturnalia celebrari. Permisit inquam id stultè & nouo more Trimalcio, is qui initio cenæ adeò timuerat, ne *serui* sui conuiuis *æstum frequentiâ suâ facerent*, & ob id *suam cuique mensam jusserat assignari.* Vnde ille sui tantopere dissimilis tam repentè factus? Vnde tam citò oblitus dispositionum suarum? An ebrius erat? An non jam fatuus stultúsve, sed planè demens?

In p. LVI. Fortunatæ vxoris Trimalcionis *periscelides tortæ*, quales in vsu nobis sunt matronisque nostris, & quas vulgò à poplite cui subligantur, *arrectarias* vel *jarretarias* vocamus: nec moris Romani sunt, nec Græcanici. Nam Græcorum Romanorumque periscelides, erant fasciæ quibus crura inuoluebantur ac tegebantur.

In pag. LVII. Fortunata discubitura posteaquàm manus lauit, *tergit eas sudario quod in collo habet.* Verba Pseudo-Arbitri seu impostoris sunt. *Tunc sudario manus tergens quod in collo habebat; applicat se illi toro, in quo Scintilla Habinnæ discumbebat vxor.* At erant quidem Romanis (vt Catullus, Suetonius in Nerone aliique docent) sudaria

ſudaria è lino, ſed ad detergendum oris ſudorem, vnde & appellationem traxere: ſudarium circa collum nullum vmquam matronis Romanis fuit. Atque vt gratis concedam fuiſſe: an Fortunata Trimalcionis, ditiſſimi & nitoris ac elegantiæ amantiſſimi viri vxor, tam ſordida eſſe potuit ac immunda, vt eo linteo quo collum velauerat, velut mantili in triclinio tergeret manus? Omnino exiſtimauit impoſtor, vti ſuæ ac noſtræ ætatis matronæ collum haberent ſudario lineo circumdatum & tectum, quod vulgò *muſcarium colli* appellatur, quia collum tegit & defendit à muſcis: ſic & olim matronas Romanas habuiſſe. Hæc tanta moris Romani ignorantia non in Petronium, ſed in impoſtorem cadit totius antiquitatis ignarum. *Mouſchoir de col.*

Iam etiam ſuum teſtamentum in conuiuio recitari jubet Trimalcio, quo ſeruis omnibus dat libertatem: & quale monumentum ſibi fieri, quidque ei inſcribi velit, exponit. Nec contentus his, funebrem veſtem quæ *vitalia* vocat, vnguentum nardinum & cetera inferri triclinio præcipit, conuiuiſque oſtentat: ac demum tamquam in funere ſuo cornicines canere jubet, atque ad balneum ſaturos conuiuas inuitat. Quid his ineptius? O ſermones conuiuiales! O ſpectacula feſtiuis epulis conuenientia! Etiam heic ignarum moris Romani ſe ſe prodit Pſeudo-Petronius, qui cornicines pro tubicinibus funeribus adhibeat. Mortui enim efferebantur ad tubam, aut etiam ad tibiam: vt poſt Ouidium in lib. VI. Faſtorum, poſt Perſium in Satira IV. & Agellium in lib. XX. cap. II. verus Petronius vel ſolus ſatis docet his verbis. *Quòd ſi idem frigus*

genua manuſque tentauerit tuas, licèt ad tubicines mittas. Vbi *tibicines* ſine cauſſa legi vult Petrus Pithœus.

Dare operam ſaltem debuit Impoſtor, vt finis cenæ Trimalcionis cum ſequentibus, hoc eſt vt falſa & ficta cum veris cohærerent, ne falſa haberi poſſent, neu fraus facilè deprehenderetur. Finis cenæ Patauinæ talis eſt. Cùm cornicines inſonuiſſent, vigiles regionis proximæ rati ardere Trimalcionis domum, cum aqua & ſecuribus accurrunt, & januam effringunt. Encolpius, idem & Polyænus alio nomine dictus, Aſcyltus & Giton læti oblata occaſione diſcedunt. *Nos occaſionem opportuniſſimam nacti, Agamemnoni verba dedimus, raptimque planè tamquam ex incendio fugimus.* Contrà apud verum Petronium, qualem dudum editum habemus, Encolpius, cujus ſub perſona tota fabula narratur, nec cornicinum nec vigilum vllam mentionem facit: aitque cùm poſt cenam ex ædibus Trimalcionis ipſe & Aſcyltus ac Giton vellent diſcedere, & per ampliſſimas longiſſimaſque porticus media jam nocte ſine lumine horâ pæne totâ hac illacque errauiſſent ebrii, & locorum etiam interdiu obſcurorum ignari; ſe tamquam filo Ariadnes *Gitonis acumine explicitos tandem eſſe, qui omnes pilas columnaſque pridie notauerat cretâ: quæ liniamenta euicerint ſpiſſiſſimam noctem, & notabili candore oſtenderint errantibus viam.*

Anno M. DC. LXIII. ineunte edidi Panegyricum de laudibus Berengarii Augusti, quem ante annos aliquot ex vrbis Patauii Bibliotheca Monaſtica à Iohanne Rhodio Dano & à Nicolao Heinſio

viris clarissimis erutum acceperam. In meis in Panegyricum illum notis, quid esset apud Gregorium Turonicum Episcopum *barbatorias celebrare*, & quid *barbatoria* significaret, fusè docui pag. CXCI. & sequentibus. Missus est statim Berengarius meus in Italiam: missus in primis Patauium vnde venerat, & lectus à Patauinis. Placuit obseruatio mea impostori, homini Italo è prouincia Venetia, vel Dalmatæ: qui (si qua fides) Iohanni Rhodio Pseudo-Petronianas quisquilias suas approbauerat. Itaque digna ei visa, quam suæ cenæ Trimalcionis insereret. *Tum Trimalcio: Amici (inquit) hodie seruus meus barbatoriam facit, homo frugi & micarius. Itaque tangomenas faciamus, & vsque in lucem cenemus.* Sed tamen mos hic quidem ætate Petronii multo vetustior: nomen autem ipsum, barbatoria, ejusdem ætate (ni fallor) recentius. Sic idem impostor, qui de cena libera aliqua ab Henrico Valesio fratre meo obseruata esse didicerat, voluit & liberæ cenæ meminisse, atque ab ea suam suppositiciam cenam auspicari. *Venerat jam dies tertius, id est exspectatio liberæ cenæ.*

Sic igitur judico, noua hæc omnia quæ sub Petronii Arbitri nomine primùm Patauii, deinde Luteciæ publicata sunt, falsa, ficta, suppositiciaque esse, barbara, futilia, judicii doctrinæque vacua, ac planè omni ex parte ridicula ac rejicienda: eademque tam in verbis quàm in rebus ab Arbitri genio, elegantia ac nitore longè recedere.

In vno tamen, mi WAGENSEILI, à te dissentire cogor, quòd miraris Iustum Lipsium, virum magni in litteris nominis summique judicii, de Pe-

tronio nostro dubitauisse, ac *deliberauisse*, an is esset C. Petronius, Tacito memoratus in rebus Neronis: audacterque sequeris tenui fultam tibicine opinionem vel potiùs conjecturam Petri Pithœi, Claudii Bineti, Iani Dousæ, & insequentium plerorumque Petronii Commentatorum, qui Neronis Augusti æqualem faciunt, ac putas Trimalcionis nomine Neronem à Petronio designari. Atqui Trimalcio inter seruos venales aduectus est Romam: vbi *ratiocinari didicit, deinde dispensator factus est:* vti Petronius ipsemet verus ac pridem editus docet. An ista in Imperatorem Neronem conueniunt, paterno genere nobilissimum, materno etiam familiæ Cæsarum adnexum? Iam vxor Trimalcionis Fortunata re & nomine fuit: femina viri sui simillima, ex egente locuples facta, adeò vt *nummos modio metiretur:* sicuti Petronius indicat hisce verbis. *Et modò quid fuit? Ignoscet mihi genius tuus: noluisses de manu ejus panem accipere.* At Neroni Aug. vxores non aliæ fuere quàm nobiles & claræ, Octauia & Poppæa: è quibus Octauia etiam Claudii Aug. filia exstitit. Nam Acten libertam pellicis habuit, non iustæ vxoris loco. Præterea jam senex erat Trimalcio: at Imperator Nero annum ætatis XXXII. non excessit. Trimalcio illitteratus & fatuus inducitur à Petronio; quales multi diuites, qui obscurissima initia habuere: Nero Aug. & eloquentiæ & historiæ studuit, ac Poëticæ. Trimalcioni *in deliciis* fuit *puer vetulus, lippus, domino Trimalcione deformior:* si Arbitro credimus. At Neroni tot & tam lectæ cùm ætate tum formâ deliciæ erant, vt Iuuenalis de eo delectu sic referat in Sat. X.

Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, vel
Strumosum, atque vtero paritergibboq; tumentem.

Quod ad Petronium nostrum pertinet, jure meritoque de eius ætate dubitauit Lipsius, & Petronium qui fuit *æqualis Neronis*, cum Petronio Satyricorum auctore confundere timuit: cùm animaduerteret ab Cornelio Tacito in lib. XVI. Annalium relata de Petronio, haudquaquam Petronio Satyrici scriptori majore ex parte conuenire. Certè ambo & nominibus discrepant. Prior dictus est *Caius Petronius*, aut vt Plinius & Plutarchus vocant, *Titus Petronius*, & *inter paucos familiarium Neroni assumptus est elegantiæ arbiter*, quod doctos viros in errorem induxit: sed *Arbitri* nomen non tulit: posterior seu Satyricorum auctor, propriis nominibus appellatus est *Petronius Arbiter*, quemadmodum à Fulgentio in lib. II. & III. Mythologiæ vocatur: & nunc sub *Petronii*, nunc sub *Arbitri* nomine à Terentiano Mauro, à Diomede, à Seruio Honorato, à Macrobio Theodosio, à Mario Victorino, ab Hieronymo, & à Sidonio aliisque laudatur. Præterea Caius Petronius, si qua Tacito fides, Proconsul Bithyniæ, & mox Consul extraordinarius fuit; *inter paucos* Neroni Aug. *familiarissimus*: magnas opes, magnam familiam habuit: homo ignauus & deses, & otio ac mollitiis fluens, erudito luxu ac scientiâ voluptatum acceptissimus vitioso Principi. At Petronium Arbitrum cùm multi laudent scriptores Latini, veteres ac recentiores: nemo tamen magistratus eum vllos gessisse, nemo diuitem, nemo amicum Imper. Neronis fuisse, aut jussu ejus periisse memoriæ prodidit. Bibliotheca qui-

dem Vaticana quædam Petroniana in codice scripta seruat, & his Iulii cujusdam epigramma præfixum, in quo Petronius *diri Neronis amicus* vocatur, & *Arbiter arbitrio suo dictus ipse* fertur. Sed hoc hexastichon vt incultum est, corruptum, ac recens; ita nullius apud doctos in historia auctoritatis. Denique Caius Petronius paullo ante mortem coactam *flagitia Principis, sub nominibus exoletorum feminarumque & nouitate cuiusque stupri, perscripsit atque obsignata misit Neroni*: vt Cornelius Tacitus in lib. XVI. Annalium tradit. Quid habent ista cum Petronii Arbitri opere commune? Caii Petronii famosus libellus breuissimus fuit: at Petronii Arbitri Satyra grandis atque verbosa, vel justum potiùs opus exstitit: vt ex Petronianis quæ supersunt, & ex his quæ laudantur à variis auctoribus desideranturque, facilè intelligi potest: adeò vt jure forsitan queratur Dousa simul & affirmet, vix decimam totius operis partem ad nos peruenisse. Immo & plures erant Petronii libri, non *Satyricon* in recto singulari, sed *Satyricôn*, hoc est Satyrarum in secundo casu plurali inscripti; vt Ciceronis Rhetoricôn, Virgilii Maronis Bucolicôn & Georgicôn, Valerii Sorani Epopticôn, Aurelii Nemesiani Cynegeticôn, Marciani Felicis Capellæ Afri Carthaginensis Satyricôn libri VII. de nuptiis Philologiæ. Certè Terentianus Maurus de dimetro iambico claudo sic ait, *At Arbiter disertus*

Libris suis frequentat.

Et à Mario Victorino de Metris Arbiter *Satyricôn* laudatur, non *Satyrico*, aut *in Satyrico*. In veteri quoque Glossario Petri Danielis hæc verba reperio.

Excelsissimus dicitur à Petronio in primo Satyrarum: quod idem est atque *in primo libro Satyricôn.* Missum facio Fabium Planciadem Fulgentium in libro Continentiæ Virgilianæ, à quo *Petronius in Euscio* laudatur. Libellus Caii Petronii pro codicillis haberi poterat, & noctes ac stupra Domitii Neronis, & in eum cœtum admissorum atque ad omnem libidinem adscitorum exoletorum feminarumque nomina; quid quisque ibi nouissimè fecissent, quid passi essent, paucis exponebat. Ficti nihil; omnia vera. Contrà Petronius Arbiter M. Varronem in Satyris Menippeis imitatus ex parte, prosâ oratione variis carminibus mistâ sub falsis nominibus tamquam sub persona mores hominum notauit, ac vera ætatis suæ vitia carpsit: atque vti ipsemet ait, *in opere nouæ simplicitatis*

Sermonis puri non tristis gratia ridet:
Quodque facit populus, candida lingua refert.

Si *quod faciebat populus, retulit* Arbiter, vt ipse affirmat; de Neronis stupris ne cogitauit quidem. Non igitur sua Neroni flagitia, sed sua populo, sua iuuentuti ac senibus vitia Arbiter & corruptos mores exprobrauit: ac sicuti verè asserit epigramma Vaticanum, (cur enim ejus testimonio in re apertissima & omnibus patente vti mihi non liceat?)

Petronî carmen diuino pondere currit:
Quo iuuenum mores arguit atque senum.

Nimirum fictos casus amatorum opus Petronii Arbitri continebat: veri nihil; omnia ficta. De quo opere Macrobii Theodosii in lib. I. Commentariorum in Somnium Scipionis verba sunt hæc. *Fabulæ, quarum nomen indicat falsi professionem, aut tantùm*

conciliandæ auribus voluptati, aut adhortationi quoque in bonam frugem reperta sunt. Auditum mulcent, velut comœdiæ, quales Menander ejusve imitatores agendas dederunt: vel argumenta fictis casibus amatorum referta, in quibus multum esse Arbitrum, vel Apuleium nonnumquam lusisse miramur. Denique nunc in declamationes vmbratiles & ſcholaſticas inuehitur Petronius Arbiter: nunc Poëtas deridet carmina ſua in theatro, in balneo, in pinacotheca populo intempeſtiuè recitantes: modò picturam, ſtatuariam, Dialecticam, Philoſophiam, Aſtronomiam, eloquentiam, ceteraſque artes ingenuas defeciſſe queritur: modò Trojæ Halôſin verſibus iambicis deſcribit: nauigantium etiam rixas, reconciliationem & naufragium, bellamque de matrona Epheſia fabellam enarrat: interdum regulas carminis exponit. Sequuntur de bello ciuili Cæſaris & Pompeii verſus heroici ferè trecenti, & de captatoribus aut heredipetis eluſis non pauca. Qui non videt iſta ſingula ac vniuerſa nihil ad Caii Petronii libellum, nihil ad Neronis flagitia noctesque pertinere, ſed meram eſſe nudamque ac ſimplicem vitiorum & deſidiæ humanæ reprehenſionem, ſale & mordaci aceto conditam: is planè nec in litteris nec in vlla alia re quidquam videt aut judicat. Ianus Douſa, vt Petri Pithœi conjecturam de ætate Petronii confirmet, ſcribit duas ſententias aut parœmias, videlicet *non bene olet, qui bene ſemper olet*, & *ingenioſa gula eſt*, à Martiale & à Petronio ex æquo vſurpari: aliam item gnomen, *Primus in orbe Deos fecit timor*, Statio in libro III. Thebaidos cum Petronio eſſe communem: ex qui-

bus tamen ſententiis primam Hieronymus in epiſtola ad Demetriadem, poſtremam Fabius Planciades Fulgentius in libro I. Mythologiæ (verè an falsò neſcio) Petronio tribuant. Quid tum? Ideone credemus Petronium Arbitrum Neronis Aug. æqualem, & Statio atque Martiale vetuſtiorem fuiſſe, amboſque hæc hemiſtichia Petronio potiuſquàm Petronium ambobus debere? Nonne Placidius Lutatius putat, & diſertis verbis ait, Arbitrum hemiſtichion ſuprà laudatum de origine ſuperſtitionis à Papinio Statio accepiſſe? Idem planè dicendum de verſu, quem Hieronymus ad Demetriadem affirmat apud Arbitrum reperiri. Igitur hemiſtichium de odoribus Hieronymus non Martiali primo auctori, ſed Petronio; hemiſtichium alterum de ſuperſtitione Fabius Fulgentius non Statio vti facere oportebat, ſed eidem Petronio aſſeruit, propterea quòd vtrique hæc apud Petronium legerant & legiſſe meminerant; apud Statium & Martialem aut non inuenerant, aut ſaltem inueniſſe non recordabantur, nec multum curabant an ab aliis ſcriptoribus priuſquàm à Petronio fuiſſent vſurpata.

Quare facilè & libenter accedo Henrici Valeſii fratris mei ſententiæ, qui Petronium Arbitrum principatu Neronis multo recentiorem, ac natione Gallum fuiſſe, atque in prouincia Viennenſi finibuſque Maſſilienſium Græcorum habitauiſſe credit, adductus hiſce Apollinaris Sidonii verſibus, haut ſatis hactenus examinatis intellectiſque, in carmine XXIII. quod inſcribitur Narbo.

Et te Maſſilienſium per hortos

Graii ceſpitis Arbiter colonum,
Helleſpontiaco parem Priapo.

Ita enim emendandum verſum medium frater exiſtimat, cùm legatur in editis Sidonii exemplaribus,

Sacri ſtipitis Arbiter colonum.

Nec dubitat in priſcis Sidonii codicibus ſcriptum fuiſſe *Crai ceſpitis*, ſeu *Grai ceſpitis*: quod cùm non intelligeretur à legentibus, in *ſacri ſtipitis* perperam mutatum ſit. Quæ vulgata lectio haud dubiè vitioſa eſt, ac ferri nullo modo poteſt. Quippe ſi *ſacri ſtipitis* nomine Priapum ligneum deſignare voluiſſet Sidonius, (Simulacra enim Priapi cuſtodis hortorum ad eorum oſtia collocari conſueuerant) *Priapi* in hortis Maſſilienſium poſiti *colònum* Petronium Arbitrum vocaturus non fuit, ſed *cultorem*. Deorum enim vel ſimulacrorum cultores Latini ſcriptores dixere: *colonos Deorum* aut ſtatuarum nequaquam dixere. Præterea etiamſi gratìs conceſſero, *colonum Priapi* pro cultore & veneratore Latinè dici poſſe: tamen nec vel tum ſuus tribus hiſce verſiculis ſenſus conſtabit: fatendumque erit Sidonium bis duobus in verſibus continuis Priapi ſine cauſſa meminiſſe. *Te Arbiter per hortos Maſſilienſium ſacri ſtipitis* ſeu Priapi lignei *cultorem*, *Priapo Helleſpontiaco parem*. Quo quid frigidius ſcribi, quid etiam ineptius excogitari poteſt? Sidonius igitur ſcriptor Gallus in ſuo Narbone apertiſſimis verbis Arbitrum Gallum agnoſcit: quem propter obſcenitatem, & ob amorem hortorum Priapo comparat, & in hortis Maſſilienſium ſpatiantem, ac delicatè deſidentem nobis exhibet. Quæ Petronii in hortis mora, & judicium ejus de Epicuro, quem *patrem doctum in arte*

veri, id est in Philoſophia vocat, & *hominem eſſe diuinum* ait, *qui* ſomnia, & *ejuſmodi ludibria facetiſſima ratione condemnet*; turpis quoque flagitiorum adulteriorumque relatio cum impietate conjuncta mihi perſuadet, ipſum ſectâ ſimul ac vitâ Epicureum fuiſſe, ſummum bonum in voluptatibus corporis ponentem. Heic virum doctiſſimum Petrum Pithœum admodum miror, qui ſibi *videri* ait, ab Sidonio tribus verſibus ſuprà laudatis *non tam Arbitri patriam quàm mores deſignari*, Maſſilienſium moribus *Plautino prouerbio & Athenæi hiſtoriâ notatis* ſimillimos. Quaſi *horti Maſſilienſium* mores eorum corruptos atque degeneres indicare potiùs apud Sidonium valeant aut debeant, quàm Petronii Arbitri domicilium, ibi voluptatibus vacantis, ac in hortis otiantis.

Certè ipſe Arbiter moris cujuſdam Maſſilienſium mentionem fecit, tamquam ſibi notiſſimorum: quoties peſtilentiâ laborarent, vnum è pauperibus qui ſe ſponte obtuliſſet, per annum ſumtu publico delicatè alentium, ac poſtea ornatum verbenis & veſtibus ſacris per vrbem circumducentium cum exſecrationibus, vt in ipſum mala ciuitatis reciderent, atque ita demum præcipitantium in mare. *Quod in Petronio ſibi lectum eſſe*, ſcribit Seruius Honoratus in illud libri III. Æneidos hemiſtichium, *Auri ſacra fames*. Sed nunc in Petronii opere manco ac mutilo quale habemus, de more iſto Gallicano Maſſilienſium, homines pro ſalute publica deuouentium nihil reperitur. Proinde non miror Petronium Maſſilienſis agri cultorem, patriâ quidem Gallum, ſed domicilio ſemigræculum, libenter

Græca nomina vſurpare, vt *ſchedium* pro malo & extemporali Poëmate; *tropica*; *embolum nauis* pro roſtro; *methodium*, *paronychia*, *corymbion*, pro capillamento ſeu galericulo; *hypogeum* vel *hypogæum* pro conditorio ſeu monumento caſulave ſubterranea; τὰ πάντα, *ſchema* pro figura orationis; *apodixin*; *telos*; *automata* pro motu corporis voluntario; *planos*, *parapſidem*, *tricliniarchem*, *chiramaxium*, *ſymphoniam*, *hydraulem*, *pinacothecam*, *diatam*, & ſimilia. Non miror eum Græcis in nominibus Græcas terminationes ferè ſemper retinere: v. g. *Aſcyltos*, *Polyænos*, *Giton*; *Aſcylton* in IV. caſu, *Encolpion*, *Polyænon*, *ſatyrion*; *aëra*, *platanôna*, *daphnôna*, *Coraca*, *Crotona*, *Platona*, *Gitona*, *Iliada*, *Naiada*, *Dorida*. Non demum miror, ab Arbitro tranſitum Alpium Maritimarum Alpibus Graiis confinium viginti verſibus, ac portum Herculis Monœci exactè deſcribi his verbis,

Alpibus aëriis, vbi Graio nomine pulſo
Deſcendunt rupes, & ſe patiuntur adiri,
Eſt locus Herculeis aris ſacer. Hunc niue dura
Claudit hiems, canoq; ad ſidera vertice tollit, &c.

Abeſt enim ab vrbe Maſſilia Græcorum portus vel ſtatio Herculis Monœci in Alpibus Maritimis ſiue Liguſticis millia paſſuum non ampliùs CCXXCVI: ſicuti in itinerario maritimo portuum & poſitionum nauium ab Vrbe Arelatum vſque Ethicus docet. Idem Petronius Arbiter vt Maſſilienſium Græcorum, ſic & Gallorum, nimirum popularium ſuorum non ſemel meminit, *Increta facies, vt ſuos Gallia ciues putet*: item, *Ego autem frigidior hieme Gallica factus*. Ex quo apparet Arbitrum hiemes ac

frigora in Gallia tulisse, & candorem Gallorum notum habuisse. Præterea quiuis linguæ Latinæ peritus in Petronio cothurnum Gallicanum prima fronte statim agnoscat. Ejus enim stilus non Romanum seu Romæ natum, sed planè Gallum & Transalpinum hominem sapit; & Antoninorum tempora potiusquàm Domitii Neronis: cujus principatus similes Arbitri scriptores non habuit. *Disertus* quidem Arbiter vocatur à Terentiano Mauro: & est sanè disertus: sed nec Senecæ, nec Quintiliano, nec ambobus Pliniis, ac ne vel Tacito quidem aut Suetonio comparandus: cùm ad inferiora tempora pertineat. Interdum lutulentus fluit, nec vbique purus, nitidus est ac illimis.

Quando igitur Petronius Arbiter floruit? Quæret aliquis. Equidem existimo eum potiùs circa Antoninorum principatum vixisse, quàm (vt frater meus arbitratur) Gallieni Aug. æqualem fuisse: cùm quòd elegantia Petronii in ætatem Gallieni, hoc est in senectutem Imperii Rom. ac velut in fæcem linguæ Latinæ tot vndique Gentium Barbararum incursionibus corruptæ atque deprauatæ cadere mihi non videtur: tum quòd Macrobius in Somnium Scipionis Arbitrum Apuleio non conjungit modò, sed velut æqualem aut etiam vetustiorem præponit, prioremque appellat hisce verbis jam suprà laudatis. *Auditum mulcent argumenta fictis casibus amatorum referta: in quibus vel multum esse Arbitrum, vel Apuleium nonnumquam lusisse miramur.* Constat autem Apuleium ante Septimium Seuerum Pertinacem Aug. nimirum imperante Marco Aurelio Antonino nituisse. Vnus ex editoribus Pe-

tronii Ianus Dousa scribit, quosdam *Petronium Luciano posteriorem*, hoc est recentiorem *credidisse:* qui mecum de ætate Petronii planè conueniunt. Nam & Lucianus Antoninorum temporibus viguit.

Ne quis autem forsitan putet gratis me scripsisse, Petronii Arbitri sermonem (quidquid ipse de se dicat) *non vbique purum*, sed quandoque inelegantem ac incultum esse: omissis Petronianis versibus, quorum & structura plerumque vitiosa, & obscura ac intricata sententia est; in soluta oratione Arbitri pauca de pluribus Neroniano sæculo indigna à me obseruata subjiciam, quæ nec membranarum vetustati, & situ attrituque euanescentibus litteris, nec Librariorum in transscribendis priscis codicibus neglegentiæ, nec editorum incuriæ, nec typographorum inscitiæ, nec vlli alii quàm ipsimet auctori assignari possunt. *Sed de remedio non tam valde laboro:* item, *Giton semel ictus, tam valde exclamauit. Tam valde* pro tam aut adeò, non memini apud veteres scriptores legere: quod nos vulgò dicimus, *si fort. Neque enim tam magnum facinus admisimus:* scripsisset Neronianorum temporum auctor, *tantum facinus admisimus.* Sic tamen vbique Arbiter loquitur. *Timebam, ne tam grande munus suspectam faceret humanitatem meam. Habebat enim inguinum pondus tam grande. Inhibuit Tryphæna tam grande facinus. Nec se minùs grandi vexatam injuria, quàm Lycam. Nam familiam quidem tam magnam per agros Numidiæ esse sparsam. Tam magnum æquè clamorem sustulit. Vt tam magna fortuna solus vteretur. Nescis quàm magnum flagitium admiseris?* Vbi *tam grande munus,*

tam grande pondus, *tam grande facinus* dici non oportuit, ſed tantum munus, tantum pondus, tantum facinus. *Tam magnam familiam*, *tam magnum clamorem*, *tam magnam fortunam* dici non oportuit, ſed tantam familiam, tantum clamorem, tantam fortunam. *Minùs grandi vexatam injuria* dici non oportuit, ſed minore affectam injuria. *Quàm magnum flagitium* dici non oportebat, ſed quantum flagitium. Noſtri Petronium hodieque imitantur. Nam vt ille *tam magnum* aut *tam grande* vſurpauit; ita dicunt *ſi grand*. Vt ille *minùs grande* dixit; ita Noſtri vſurpant *moins grand*: vt ille *quàm magnum*; ita Noſtri *combien grand*. Iam iſtud Petronii, *bene manè ſurrexi*, pro ſummo mane aut prima luce ſurrexi, noſtrum hodieque eſt; *bien matin*. Noſtrum & illud: *Et jam plena nox erat*. Plenum enim diem, ac plenam noctem vocamus; *en plein jour, en pleine nuict*. *Repoſitum in priſtinum decorem pucrum gaudebam*: id eſt reſtitutum in priſtinum decorem. Sic nos dicimus, *remis en ſon premier éclat*. Ex his intelligitur Petronium natione Gallum exſtitiſſe, cùm nos Gallofranci ejus adhuc in multis ſermonem ſequamur. Eumdem autem à temporibus Neronis Aug. longè abfuiſſe indicant quæ apponam. *Indignatus ruſticus*, *quòd nos centonem exhibendum poſtularemus*. Dici oportuit *exhiberi*, non *exhibendum*. *Oſtium noſtrum ſatis audaci ſtrepitu impulſum exſonuit*. *Satis* pro valde recentiorum Nerone ſcriptorum eſt; *exſonare* verbum ea ætate inuſitatum, quod tamen Petronius ſæpe vſurpat. *Omnia mimico riſu exſonuerant*; item, *exſonat cantibus totum nauigium*. *Ideò vetui hodie in*

hoc diuersorio quemquam mortalium admitti. Dicendum erat, *in hoc diuersorium quemquam mort. admitti. Trimalcio ad symphoniam allatus est, positusque in ceruicalia minutissima*. Dicendum fuit *in ceruicalibus minutissimis*, aut *in ceruicali minutissimo. Ne absentiuus essem:* pro abessem. *Absentiuum* pro absente alibi non legi. *Quales esse solent quæ incumbunt oua. Incubare oua*, vel etiam *ouis* gallinæ dicuntur: *oua incumbere* non dicuntur. *Ficedulam inueni piperato vitello piperatam. Ficedulam pipere piperatam* non meliùs dixeris, quàm gypsô gypsatum parietem, pernam sale salitam, alas Icari cerâ ceratas, & similia. *Si bona fide pænitentiam emendas*. Pænitentiâ culpam aut peccatum emendare, dici possumus & solemus; *Pænitẽtiam emendare*, dici nec possumus nec debemus. *Amictus discoloria veste. Discolor* dici solet, vt decolor, concolor, vnicolor, bicolor, versicolor: *discolorius* dici non magis solet à veteribus scriptoribus Latinis, quàm decolorius, concolorius, vnicolorius, bicolorius, versicolorius. *Aratro domefacta tellus* pro subacta vel domita Neronis ætate non dicebatur, nec *domefacere* pro domare. Nam verba primæ conjugationis, quale est domo, nulla in cõpositione recipiunt facio, sed tantùm plurima secundæ, & paucissima tertiæ. *Tantùm omnem scabitudinem animo tamquam bonarum artium magister deleret sine cicatrice*. Iram appellat animi *scabitudinem* Petronius nouo & inusitato nomine pro scabie, aut scabritie vel scabredine, quam & *vlcus* animi scilicet alibi vocat. *Gubernator, qui peruigil nocte siderum quaque motus custodit. Siderum motus* vel sidera *custodire*, pro seruare aut obseruare,

uare, improprium est. *Certè diutiùs junctos nos mare feret: vel si voluerit misericors ad idem litus expellere, aut præteriens aliquis tralaticia humanitate lapidabit.* *Lapidare* posuit Petronius pro lapidibus tegere, vt humare est humo operire vel tumulare: cùm significet lapidibus petere. *Coæquale natalium suorum sinciput* pro æquale nusquam apud veteres alios Scriptores Latinos reperire memini. *Ephebus plena maturitatis, & annis ad patiendum gestientibus* vocatur à Petronio, casum mutante contra regulas Grammaticæ. Debuit enim dici *Ephebus plena maturitate, & annis ad patiendum gestientibus*, aut certè *Ephebus plenæ maturitatis & annorum ad patiendum gestientium. Psyche acu comatoria mihi malas pungebat.* *Acum comatoriam* vocat Petronius acum crinalem ne seruatâ quidem analogiâ. Nam à coma non fit comatorius: sed fortasse legendum est, *acu comotriæ*, hoc est ornatricis. *Soli militares, soli fortissimi habentur. Militaris* pro militaribus honoribus digno recens est haud dubiè, nec sæculi Neroniani. Iam *melliti verborum globuli*, & *fabulosum sententiarum tormentum*, & *controuersia sententiolis vibrantibus picta*, ac similia apud Arbitrum, verba sunt magnifica, rerum ac sensus pæne vacua. Omittere non possum versum hunc Petronii,

Has inter sedes Ditis Pater extulit ora.

Ditis Pater vocatur Arbitro, qui ceteris omnibus *Dis Pater*: vt hic *Quirites in numero singulari* pro Quiris, quemadmodum Sergius & Pompeius in Arte affirmant.

Hæc ſunt, mi WAGENSEILI, quæ tuis precibus inductus de Petronio Tragurienſi, vel Patauino properatim exaraui, adjungenda obſeruationibus tuis, aut ſi malueris, tamquam mnemoſynon amici tui domi ſeruanda. Vale V. C. & amare me perge. Scribebam Luteciæ Pariſiorum v. Nonas Martias anno Domini M. DC. LXV.

IOH. CHRISTOPHORI VVAGENSEILII

DE CENA TRIMALCIONIS

nuper ſub Petronii nomine vulgata

AD CHRISTOPH. ARNOLDVM V. C.

DISSERTATIO.

CHRISTOPHORO ARNOLDO V. C.

IOH. CHRISTOPH. VVAGENSEIL Salutem dico.

ANTE hoc biennium cùm Romæ commorarer, conuenit me aliquando eruditus vir, qui nunc fato functus eſt, *Abrahamus Ecchellenſis:* cúmque vario ſermone inter cetera de Italorum recèns editis ac poſtmodum edendis ingenii fetibus colloqueremur, mentionem injecit Petroniani nequaquam mutili codicis, quem in Dalmatia repertum Venetus ad Pontificem Legatus poſſideret & poſt ſuum in patriam quem maturabat reditum, eſſet facturus publici juris. Cúmque eo nuntio vehementer me gaudere animaduerteret, recipiebat pro ſuâ erga me humanitate, acturum

ſeſe hoc gnaviter, vt ipſius libri legendi mihi faceret copiam. Conuaſauerat autem jamtum ſua Ampliſſimus Orator domum rediturus. Quare etſi illius opera, meúmque eluſum deſiderium, nihilo tamen minùs emolumento Reip. Litterariæ, & mihi quoque, quem Petroniana venuſtas ſerium ſemper habuit amatorem, tacitè gratulabar: neque me continui, quin ilico eos qui affectu beneuolentiaque mihi junguntur, (quos inter Te V. C. tuo erga me merito præcipuè numero) ingentis meæ voluptatis redderem participes: Enimuerò hanc animo conceptam lætitiam paullo pòſt apud Taurinos degenti mihi, Venetorum litteræ non parum imminuerunt, quòd haudquaquam totum Petronium, ſed inſigne tantùm fragmentum ab interitu vindicatum memorarent. Imminuerunt autem, non tamen abſtulerunt funditùs. Quippe perſpectum habeo non viliùs coli ab eruditis librorum, quàm ab antiquariis ſtatuarum fragmina.

Et Curios jam dimidios, naſóque minorem
Coruinum, & Galbam auriculis naſoq; carentem.

Erutus fuerat quondam Romæ fortuito è ruderibus truncus ſine pedibus, capite & brachiis. Ei nihilominùs quotquot in Vrbe ſunt ſignorum principatum detulit immortalis Michaël Angelus, & illius lineamentis inhærendo, ſummæ ſuæ arti, cujus rudimenta cum ipſius naturæ veritate certantia, animorum etiam picturam monſtrabant, multum contulit: ideóque inter toto orbe nota antiquitatis ſpecimina vltimóſque humanæ induſtriæ conatus, Venerem nimirum pudicam, Antinoum, Nilum cum ſeptemdecim pueruliş, & trium (quod non

tam Plinio quàm oculis credimus) artificum diuinum illud opus Laocoontem, simulacrum hoc in Vaticanis hortis honoratiore loco reposuit. Similis Petroniani fœdum in modum laceri corporis hactenus apud Litteratos sors fuit. Idem ergo nouo huic membro ominabar, proindeque summoperè optabam, expleret æstuantium cupidinem grauissimus Senator, neque nimis diu spes nostras moraretur. Ex eo deinde tempore Gallicum iter ingresso mihi, nihil de Petronio ampliùs rescire licuit: donec hisce diebus eruditorum consessui, qui in celeberrimi *Menagii* museo singulis hebdomadibus habetur, interueniens non prodiisse solùm comperio in Italia Petronianum fragmentum, sed etiam Luteciæ nouam editionem ad eius exemplum adornatam. Quæsito itaque Bibliopolæ nomine & domicilio, celeri gradu ad illum me confero: & pretio quod poscebat exsoluto, domum repetens, librumque in manus sumens, curiosos oculos admoueo. Cùm verò initia pridem aliunde nos habere animaduerterem, his prætermissis, nouitate animum oblectare vnicè desiderabam. Vix autem vnam & alteram pagellam perlegeram, & statim moto diutiùs capite, Spondere (intra memet inquam) ausim, hunc sermonem non esse Petroniani saporis. Quare cùm dicente hactenus nostro, *nequaquam rectè faciat, qui citò credit:* judicio ad hoc agendum euocato, veritatem explorare, totumque libellum cum annexis præfationibus sollicitè euoluere institui. Cui operi dum defixus incumbo, bene multa vltro se se mihi offerebant, ex quibus confictum esse à plano

quodam iſtud Trimalcionis conuiuii ſupplementum, non ſuſpicari ſed citra trepidationem affirmare poſſe exiſtimabam. Quod num bene, num ſecus abs me factum ſit, vt dijudices, rationum quæ ſuccurrebant momenta inter feſtinandum in chartam conjicere, & ad te *Arnolde clariſſime* perſcribere viſum eſt: vt pro ea quâ polles ſingulari doctrina, hiſce vel addas vel demas fidem, atque ſi & tu pedibus in noſtram ſententiam iueris, popularium juuenum animos ad magna ſurgentes à peſtilenti hoc ſidere cauere ſibi jubeas, nec iſtam laciniam Petronianæ purpuræ apud nos quoque aſſui patiaris. Qui enim talibus nutriuntur, non magis ſapere poſſunt; quàm bene olere qui in culina habitant. Equidem nullus ignoro, periculoſæ plenum opus aleæ eſſe, de aliquo ſcripto num genuinum aut adulterinum ſit, velle pronuntiare. Nec longè quærenda magnorum virorum exempla, qui toto hîc cælo miſerè aberrarunt. Opus multa eruditione, limato judicio, accurata circumſpectione, & familiari, vt ita loquar, cum ſcriptoribus neceſſitudine: quò quem non tam cum vulgo ad alloquium, quàm ad intima arcana admiſſum appareat. Quæ omnia etſi in me perexigua eſſe ſentio, acpræterea in hac longiore peregrinatione mihi libri nulli præſidio ſunt: non tamen coram Te, tam benigno rerum æſtimatore hanc cauſſam agere reformido. Hîc enim Iudæi mei mihi obuerſantur, quorum in Talmudicis Digeſtis cùm à τοῖς ἔξω prolata argumenta ſunt, ſæpe mulier aut ſeruus magiſtro reſponſum præripit, cauſæque bonitatis fiduciâ, ſecum aduerſarium com-

mitti depoſcit. Eadem & mihi mens : aut ſi ma- uis, jure bono vtor Quiritium, quod cùm lex Cor- nelia de Falſis violata eſt, perſecutionem crimi- nis etiam cuiuis è populo indulget. Priùs autem quàm rem ipſam aggredior, geminis qui contra me dicunt teſtibus aurem nonnihil porrigam. Et- ſi enim repellere eos poſſem tamquam minùs ido- neos, quòd alter pro amico Typographo ex com- pacto, alter Typographus pro ſe ſe, atque ſic am- bo in rem ſuam loquuntur : ne tamen habeant quod querantur, agè tantiſper audiamus, quo no- bis commendent modo Deorum hoc munus ſci- licet.

Sunt in ipſo ſtatim limine aliqua, quæ me of- fendunt, quibus tamen neutiquam vacare conſtitui. Nolo enim operosè diſquirere, quæ vocabuli Ἀνέκδοτος germana vis ſit. Tolerabo quoque illum Euripidis verſum etſi (quod fateor) ægerrimè, cùm certum ſit Chriſtiani eum hominis pietatem ferè laceſſere. Poſtquàm enim ſancto Spiritui Menan- dri effatum in diuini oraculi dignitatem euehere, omnéſque fideles grauiter hortari placuit, Μὴ πλα- νᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστ' ὁμιλίαι κακαί : iſtud aduer- ſa fronte pugnans Euripidis Ἤθεις δικαίως, φαῦλος οὐ ψαύει λόγος non putarim nudè & ſimpliciter lauda- re, eóque librorum frontes exornare cuiquam eſſe integrum. Eſto, commodâ molliri queat interpreta- tione : ſed nobis caſtè ſobriéque non ſentiendum ſolùm, ſed & loquendum. Alioquin vti nihil tam probè dictum, quod peruerſa ingenia in prauum ſenſum detorquere non queant : ita quoque haud vllæ tam exſecrabiles voces, quæ bonum ſenſum

tam ſanè ſeriem rerum geſtarum, & vtcunque expletas quibus illi Scriptores laborabant lacunas. At verò præterquam quod vetera & recentia in hoc fragmento aptè cohærere dicuntur, Petronianum inſuper genium, *ac nulli cum illo communem nitorem & concinnitatem orationis* offendi, vrgetur. Ingenuè fateor majoris hanc rationem eſſe ponderis, ſi idoneè probari queat, ſed an quiſquam id ſit præſtiturus vehementer etiam atque etiam dubito, mihi enim rem rectè penſitanti, contraria omnia veriſimilia apparent; & clarum certúmque diſcrimen inter veri & ſimulati Arbitri orationem indicare me poſſe, mihimet videor. De hoc autem in progreſſu erimus ſolliciti, illud interim verbo indicandum, Tilebomeni conjecturam qua ſuſpicatur, fieri potuiſſe, vt Hector Cepio novum hoc fragmentum è Mureti vetuſtiſſimo & integerrimo codice deſcripſerit, non ſatis (ſi quid ego proſpicio) rem acu tangere: nec enim planè conſtat Muretum vnquam talem habuiſſe codicem, & Petrus Daniel qui ſolus illius meminit, ita rem narrat, vt facilè appareat, è vagis ac incertis rumoribus eam hauſtam, quales ſæpè viris etiam doctis imponere, nemo tam rerum humanarum ignarus eſt, qui neſciat: & longè probabilius eſt, credere, ipſum Muretum palam jactaturum fuiſſe ſi tale quid ei obtigiſſet. Sed eſto, habuerit Petronii optimum codicem Muretus, quia tamen Tragurienſe exemplar ducentos ampliùs annos agere volunt, vtique nullo modo fieri poteſt, vt ex Mureti libro ſit expreſſum. Ceterùm quæ aduerſus Tilebomenum diſſeruimus, faciunt eadem ad impugnandum Patauinum Typographum, qui ſupra typos ſapere auſus eſt, & non imprimendi tantùm, ſed & ju-

dicandi partes citra Quiritium suffragium sibi præposterè arrogauit. Nempe idem alta voce crepat, *lacunas plerasque & hiatus quibus vulgati laborant codices, egregiè hoc fragmento expleri; quin & stilum à Petroniano charactere non abhorrere.* Ad quæ quia pridem Tilebomeno aut satisfecimus, aut de satisfaciendo fidem oppigneraulmus, non est cur idem bis repetamus. Tantùm quædam circa ea quæ alter non indicauit monere operæ est pretium. Postulat nimirum is homo, vt ei credamus Marinum Statileum codicem suum *primò in patria, deinde Venetiis & Patauii cum doctioribus quibusque, inprimis autem cum Iohanne Rhodio, profundæ eruditionis & solidi judicii viro communicasse*, qui omnes quantum indicant sequentia, plurimum ei detulerint. Hæc autem si ita sunt, quare nihil ex his quæ maximè opus habemus, aut audimus, aut videmus? Quare tantorum virorum judicia supprimunt? Cur graui & perenni se opprobrio exponere, quàm illa fragmento annectendo, eidem sibique auctoritatem conciliare malunt? Quid tergiuersantur? Quid nos suspensos tenent? Quando igitur tam subdolè, tam iniquè nobiscum agitur: condonabit nobis Typographus, si in eam deueniamus opinionem, nihil eum præter atram suam fuliginem nobis vendere, omniáque turpiter esse conficta. Eccur enim alioquin, obsecro, ex bene multis Venetis & Patavinis, egregiis viris, vnum tantummodò nominasset Rhodium, nisi quòd is rebus humanis exemptus, ἐν μακάρων νήσοισι degens, de tanta contumelia quæ per flagitium nomini atq; doctrinæ ipsius infertur, agere non potest? Claret inter Patauinos profundæ elegantiorum litterarum cognitionis vir *Octauius Ferrarius.*

Quare

Quare huic non exhibitus liber? aut quare ne tum quidem cùm ista ederentur, rogatus præfaretur aliqua, & quò gratiosius esset ignotum fragmentum, haut grauatim efficacem ejus commendationem susciperet? Ea re aut totus fallor, aut vappam hanc indignam judicauit, cui ederam suam appenderet, eóque ire jussit, quò Volusi Annales à Catullo ablegantur. Interim certùm est cùm ego Patauii degerem, nihil Ferrarium de Petroniano fragmento habuisse perspectum. Secus enim non id clam me habere voluisset, quem inter cariores admisit, & non priuatim tantùm, sed & publicè propensi fauoris crebris testimoniis est prosequutus, adeò vt & varias lectiones, quas ex optimo Apuleii M S. excerpsit, nec non alia quæ in pretio habeo, vltro communicarit. Quomodo autem latere poterat optimum Virum Petronii hoc fragmentum, si cuiquam Venetiis aut Patauii, in primis Iohanni Rodio, cum quo artam quoad Deus & fata siuerant coluerat amicitiam, cujusque defuncti etiam funus supremo humanitatis officio curauit, vel minimùm innotuisset? Quemadmodum verò clauus clauum, sic nugæ hîc trudunt nugas. Venetorum enim & Patauinorum litteratis derelictis, Romam mox pergit noster, atque Nobilissimum Legatum fragmentum quod impetrauerat, Doctorum in Vrbe censuræ subjecisse, obque ducentorum in primis annorum ætatem, pro libri bonitate judicatum fuisse perhibet. Elumbis est autem hæc collectio, & quâ nemo vnus cordatus Romæ (vti mihi persuadeo) potuit πρὸς ἑαυτὸν συλλογίζειν. Nam si postremis temporibus fraus haudquaquam facta, ideóne confe-

ſtim nulla vmquam admiſſa? Atqui non heri, aut nudius demum tertius nati, cùm qui πλαγίως aliorum ſcrinia compilant, tum qui à ſe confictis vel antiquitatis, vel magni alicujus nominis auctoritatem tribuunt: immò verò cœpere cum ipſis litteris, nec priùs deſinent, quàm omnia in priſcum chaos relabantur. Plautina auctaria, Ciceronis contra Salluſtium, & hujus aduerſus illum declamationes, Senecæ ad Paulum Epiſtolæ, aliaque ejus farinæ, duorum ſæculorum facilè ætatem agunt, neque tamen eapropter fidem malè ambulantem obtegunt. Sed deſeramus hæc, quia notiora ſunt quàm vt verbis opus ſit: & potiùs miremur os frontemque Typographi, qui quantum apparet, reliquos mortales fungos credidit, dum incogitanter temeréque quiduis effutit. Præmiſit enim *ſaltem* (tantùm, dicendum erat) *exemplum ejus partis libri, quâ Petronius Tragurienſis ab exemplaribus vulgatis diuerſus eſt, Romam ad illuſtrem Legatum miſſum:* ſub finem itidem diſertè fragmentum hoc Statilei manu diligenter è ſuo veteri exemplari deſcriptum profitetur. Ergo ſi Statileus veterem ſuum codicem retinuit, quomodo viri docti Romæ de illius ætate tulere judicium? Si autem omnino tulere, quî fragmentum ſua manu deſcripſit? Quamprimùm iſta inter ſe conciliauerit Frambottus, tum non ampliùs typothetes, ſed confeſtim

Erit mihi magnus Apollo.

Nunc verò miſſos tandem faciam geminos præcones, atque aduerſus ipſum depugnabo fragmentum decretoriis armis: & injuriam inquam Arbitri vindicabo, & dignitatem: euincamq; *malæ & adulterinæ*

notæ esse hoc fragmentum, ita manifestum facientibus indicium tam VERBIS *quàm* REBVS. Ad quæ digito monstranda dum me accingo, illud interea arbitrandum relinquo, annon suspectus meritò nobis esse debeat Statileus, quòd solum hoc fragmentum protulerit, reliqua autem quæ in suo codice leguntur suppresserit. Nam cùm in aliquibus locis non tralaticia deformitate Petronius adhuc sit insignitus, saltem quidquid erat lectionum varietatis, indicare debuisset: vt haberent vnde tentarent Philologi, num totam illi formam suam reddere, & omnem scabitudinem sine cicatrice delere possent. Proinde jam statim conjiciat quis, prorsùs nihil præter hoc fragmentum illum possidere in vniuerso suo censu. Iurabat tamen simulatè, Petroniano codici hæc esse inserta; ne si nuda & separata tantùm diceret inuenta, de fuco cuiuis moueretur ilico suspicio.

Præterea & illud mirum videri queat, quòd commodùm Trimalcionis cenam fragmentum persequitur. Nam si rem rectè pensitamus, nullibi faciliùs planus aliquis dolum & versutias exercere poterat. In ceteris majoris operis laborísque res fuisset, vel ad speciem aliquid subornare: hanc autem telam semel cœptam valde pronum erat pertexere. Pręparato sic duplici dubitatione animo, nunc denique majoris momenti rationes inculcare satagemus. Igitur quod ad Verba attinet, aio ilia barbara, monstrosa, immò ne humana quidem, quæ adeò frequenter hîc offendere, est imposturam prodere. E multis quædam per saturam proferam in medium. Scilicet habemus *babæcalis, credræ, culusta, bacalusias, pata-*

racina, mulſipultarium, caldicer, mixcix, burdubaſta, conſtreinum, neſapium, cromataricas, offla colaris, acrophragiæ, ſaledata, murecma, dignitoſſo, merculia, gerge, mataritata, copo copilatus, chiam, ipim, cacritus, minuciolum, vaccatonem, ſaucunculum, gizeria, excattariſſaſti, artisſelium, coricillum, & qui alii occurrunt horribiles ſoni, ſiue vt ille ait lapides cerebrum excutientes. Atque hîc nemo mihi regerat, occurriſſe jamdudum huic dubio vtrumque hujus fabulæ prologum, cauſando & ſcripturæ vitio, & librariorum imperitiâ iſta potuiſſe accidere: talem etiam reliquorum quæ de Petronio ſuperſunt & æquè ſordidam fuiſſe olim faciem: exſpectare nunc Ariſtarchos noſtros, vt in hoc puluere ſeſe exerceant, ac palmam in medio poſitam conſequi laborent. Nulla ſubiit animum obliuio: jam hæc teneo memoriter: immò quod iſti tam inſtanter flagitant, ego ambabus vltro largior: non tamen ideò meum eludent ictum. Ingenuè fateor vndecumque potiùs, quàm ex Latio ortos fuiſſe librarios, qui talia ſcripſerint: nec fieri poſſe, vt homo paucula Latinorum edoctus vocabula, tam inhoneſtè dictiones deturpet. Bonum factum! Si tales erant, quare ſui ſemper non exſtitere ſimiles? Quare bene multæ illæ quæ de Trimalcionis cena ad nos paſcendos remanſerunt veræ reliquiæ, adeò immunes eſſe potuere ab omni ferè labe? Nam prout iſtæ hîc exprimuntur, certant cum emendatiſſima quotquot exſtant editionum: in ceteris autem nulla non pagella enormibus ſcatet mendis. Quod ergo iſtud quæſo præpoſterum fatum, vt tantùm quæ aliunde victura, aliunde edita dudum

erant , incolumia & compta ad nos è codice Traguriensi peruenirent? Quare, inquam, librarii nullam exordio rubiginem affricuere, sed fidem ac peritiam suam nobis comprobant? Quomodo autem tam repentè œstro perciti ea membranis illinunt, quæ non hominum verba sed pecudum mugitus videantur? Nempe hîc quidem manifestè tenemus planum, qui non satis ex Arbitro nostro didicerat, *multa oportere vnà consentiant, vt mendacium aliquod consistat.* Idcirco dum γνήσια Petronii fragmenta pulchra atque ornata, sua autem affectato situ rancoréque squalentia in hoc theatrum educit, prodit se miser sorex, & captus est: habet. Nondum argumentum de Verbis me dimittit: & quamuis inductione earum phrasium, quas Petronius in deliciis habuit ac frequentissimè ingeminauit, noster versa vice planus vel rariùs quàm par erat, vel numquam per suum stuporem adhibuit, ἀπόδειξιν formandi sese offerat occasio: sciens tamen, cùm aliunde satis probationum suppetat, ista prætergredior. Quin potiùs suas impostori voces reddam, & vti ab omnibus ceteris mortalibus distinctum (perfrictum tamen) vultum vocémque habet: ita & peculiarem ei esse loquendi idiotismum, cum quo Petronius nihil commune habeat, cum quod forsitan in se ipso non agnouit, edocebo.

Ne autem nimietate fastidio sim legentibus, delectu instituto *quatuor* inprimis *loquendi modos*, quibus ipse Petronius nec semel vsus deprehenditur, signabo. *Primus est, quando toties ineptissimè humanitatem aliquibus hominibus adimit, & nescio quid in locum reponit.* Dixit quidem discri-

tissimus noster Arbiter, *Quid vos me jumentum putatis esse, aut lapidariam nauem? Hominis operas locaui, non caballi: nec minùs liber sum quàm vos.* Dixerat quoque alibi: *Numquam tu hominem tam infelicem vidisti. Lorum in aqua, non inguina habet:* quibus sanè nihil excogitari potuit argutius. Sed Pseudo-Arbiter seruum pecus, ineptus imitator, longè aliter & per summam verborum vilitatem ἐπιφωνηματικῶς p. 15. *Plus vini sub mensa effundebatur, quàm aliquis in cella habet: phantasia, non homo.* item p. 21. *Dura bucca fuit, linguosus; discordia, non homo.* iterum p. 23. *Sed memini Safinium. Tunc habitabat ad Arcum veterem me puero; piper, non homo.* iterumque p. 69. *At inflat se tamquam rana, & in sinum suum conspuit; codex, non mulier.* Adde quod p. 44. *Bella res & iste qui te hæc docet, Mufrius, non magister.* Proximè inculco phrasin aliam, nimirum *plusquàm*, quam rei augendæ causâ plusquàm par est aut oportet, vsurpat falsus Arbiter, verus non vsurpat. *Plus vini sub mensâ effundebatur, quàm aliquis in cella habet*, p. 13. *Argenti in ostiarii illius cella plus jacet, quàm quisquam in fortunis habet.* sic p. 21. *Hereditatem accipit, ex qua plus inuolauit quàm illi relictum est.* pag. quoque 24. *Plus in die nummorum accipit, quàm alter patrimonium habet.* denique pag. 42. *Cujus pluris erat vnguis, quàm tu totus es.* Tertiò nimis sæpe *dejerare* mihi videtur Pseudo-Petronius. Putares ex natione fuisse, quæ prauam tertio cuique verbo jusjurandum interjiciendi contraxit consuetudinem. Genuinus Arbiter, etsi non omnino abstinuit, rariusculè tamen

& vix semel aut iterum in vniuerso quale exstat Satyrico, ad sacras obtestationes delapsus est. Subditicius autem in tam breui fragmento passim jurat. p. 24. *Ita meos frunisçar, vt ego puto omnia illa Ædilibus fieri.* pag. 41. *Ita tutelam hujus loci habeam propitiam, vt ego si secundùm illum discumberem, jam illi balatum duxissem.* p. 43. *Ita satur pane fiam, vt ego istud cum liberto meo dono.* p. 44. *Ita lucrum faciam, & ita bene moriar, aut populus per exitum meum juret: nisi te togâ vbique peruersà fuero persecutus.* p. 48. *Omne me, inquit, lucrum transeat, nisi jamdudum gaudimonio dissilio, quòd te talem video.* p. 59. *Sic me saluum habeatis, vt ego sic solebam ipsum Ammeam debatuere.* p. 61. *Ita crescam patrimonio, non corpore: vt ista coquus meus de porco fecit.* p. 65. *Sic vos felices videam: conjiciamus nos in balneum.* p. 69. *Sic genium meum propitium habeam: curabo domata sit.* Postremò etsi constat reperiri quandoque apud primæ classis auctores vel in eadem, vel in simili dictione lusus: parcissimè tamen & tamquam sale ad condiendum non ad vitiandum sermonem talibus sunt vsi. Nostri certè Arbitri generosior spiritus grandem & pudicam orationem, non verò vanitatem amans, indelectatus his est, nec vmquam (nisi memoria me fallit) verborum sectatus argutias. Is econtrà qui sub nomine ejus irrepit, longè aliter animatus fuit. Nam enormiter hîc impingit, atque adeò manifestè εἰς ψυχρολογίαν καὶ ἀκυρολογίαν ἐκπίπτει. Ecce tibi testimonia: p. 13. *Quem amat, amat: quem non amat, non amat.* p. 14. *Vides illum, qui in imo imus recumbit?* p. 16. *Qui*

me hominem inter homines esse voluit. p. 21. *Creuit quidquid creuit, tamquam fauus.* Ibidem. *Frater ejus fortis fuit, amicus amico.* p. 22. *Longè fugit, quisquis suos fugit.* p. 23. *Serua me, seruabo te.* Ibidem. *Illos leones, quos ego hîc inueni, cùm primùm ex Asia veni.* Ibidem. *Amicus amico: cum quo audacter posses in tenebris micare.* p. 24. *Modò sic, modò sic, inquit.* p. 26. *Mortuus pro mortuo.* p. 27. *Tu qui potes loqui, non loquere.* p. 28. *Crede mihi, quidquid discis, tibi discis.* p. 31. *Si factum est, controuersia non est: Si controuersia non est, nihil est.* p. 41. *Homo inter homines vos capite aperto ambulo.* p. 42. *Spero sic moriar, vt mortuus non erubescam.* p. 44. *Ecce quidem vobis longè venio, latè venio: solue me.* p. 48. *Satius est rideri quàm derideri.* p. 64. *Facies & totum populum sibi suauiter facientem.* p. 69. *Hominem inter homines feci.* p. 73. *Hospitium hospites capit.* p. 74. *Habes; habeberis.* Huc reuoco ejusdem dictionis quam Rhetores appellant ἐπίζευξιν: à qua similiter elegantiarum Arbitrum tamquam à vehementiore figura consultò abstinuisse non animaduertit is, qui pro eo supparasitari nobis decreuit. Quare more suo inscienter. p. 23. *Hei, hei, quotidie hæc colonia retrouersus crescit, tamquam coda vituli.* Inde p. 28. *Modò, modò, collo suo circumferebat onera venalia.* hinc p. 32. *Quid? Quid? porcus hic non est exenteratus?* p. 58. *An, an, illa proclamauit, aberrante tunica super genua composita.* Profectò si quis ista insubida & insipida, quæ hactenus recensuimus, pro Petronianis accipit, bonam mentem non amat, neque viam vidit, qua itur ad Latinitatem.

Pugnauit fortaſſis non perfunctoriè prima mea legio, nondum tamen cano receptui. In inſidiis enim quamdam ejus cohortē collocaui, quæ fugienti hoſti omnem elabendi præcludit viam. Quæro enim, an verus Arbiter ſacras litteras legerit; an hodiernam linguam Italam fuerit edoctus. Legit enim Pſeudo-Arbiter, fuit edoctus iſte ſuppoſiticius. Videlicet verba pag. 13. *Ipſe Trimalcio fundos habet, quà milui volant, nummorum nummos*, Hebraiſmum & ſacræ Scripturæ loquendi modum ſapiunt; magis illa p. 23. *Nomina omnium reddere, tamquam vnus de nobis*. Videntur enim ex diuinis, *Ecce Adam factus tamquam vnus ex nobis*, per ſcelus detorta: ſed manifeſtiſſimè omnium quæ p. 46. *Deductus è lacunaribus ſubitò circulus ingens, de cupa videlicet grandi excuſſus demittitur; cujus per totum orbem coronæ aureæ cum alabaſtris vnguenti pendebant*. Hem! fieri-ne poteſt, vt phraſis *Alabaſtris vnguenti* aliunde quàm è Lucæ cap. 7. deprompta ſit? Helleniſtica enim & Euangeliſtæ peculiaris eſt, neque ejus exemplum apud profanos Auctores vllibi reperitur. Pag. 27. *Scimus te præ litteris fatuum eſſe*: haud dubiè deſumptum eſt ex his Feſti Præſidis ad Paulum Apoſtolum verbis: *Inſanis Paule: multæ litteræ te ad inſaniam conuertunt*. Atque hujus quidem argumenti tantum robur eſt, vt ſi nihil præterea occurreret, ſolum per ſe ſe ad Pſeudo-Petronium confundendum abundè ſufficiat. Statueram Italæ linguæ gnarum fuiſſe planum noſtrum, & confido omnes idem opinaturos, vbi primùm hos loquendi modos perpenderint. p. 1. *Vnus ſeruus Agamemnonis interpel-*

lauit. p. 72. *Non mehercules mi hæc jactura gusti fuit*. paullo pòst: *Mi centum aureos in manuposuit*. Denique p. 28. *Multis jam diebus venter mihi non respondit: nec Medici se inueniunt*. Extra controuersiam est, nequidquam ad barbarismos hosce defendendos idoneam quæri auctoritatem. Purum enim putum Italorum redolent idioma, quo dicunt, *Vn seruidore d'Agamemnon ci interruppe. Io non n'hebbi gusto di questa perdita. Mi mise cento studi d'oro nella mano. Gli medici non si trouano.* Quin & in pag. 27. *plouebat* pro pluebat scriptum est: in quo Italorum pronuntiationem statim agnoscas, pro u *ou* proferentium. Quam in phrasibus hucusque ostendi deformitatem, nunc de toto quoque sermonis probare debebam contextu, atque ostendere quàm naturali pulchritudine exsurgens, satisque sibi constans Arbitri oratio, numquam in vnum corpus coalescere possit cum altera maculosa, hiulca, sententiolis vibrantibus picta, nec magis cohærente, quàm malè tessellata solent esse pauimenta. Hoc autem tam perspicuum est, vt non vlteriùs quàm verbo id tetigisse, & ad cujusuis attenti Lectoris assensum prouocare opus sit.

De Verbis plus satis dimicatum: aduersus RES nunc ordines instruam, ac signa mouebo. Atque hîc ante omnia illud mihi concedi postulo, de quo inter Eruditos propemodum conuenit, esse hoc in Neronem scriptum Satyricon, eóque illius mores & vitam turpissimam traduci: hoc est non de alio quàm de nostro loqui Tacitum, cùm in 16. Annalium, *Petronius*, inquit, *ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tigillinum, aut*

quem alium potentium adulatus est : sed flagitia Principis sub nominibus exoletorum feminarúmque & nouitate cujusque stupri perscribit , atque obsignata misit Neroni. Lipsius quidem in notis videtur fuisse ambiguus. Quid autem causæ habuerit, non liquet. Mihi enim Arbitrum cum Suetonio comparanti , nulla dubitandi relinquitur occasio, & verisimile fit , insignem hunc scriptorem multis in Petronio & præcipuè his, quæ de Trimalcione , hoc est de Nerone recensentur , plus lucis conferre, quàm quidquid in eum congestum est Commentariorum : vt valde mirer, à nemine interpretum Petronii quos mihi videre contigit, (vsus autem sum Lugdunensi editione) id fuisse animaduersum. Paucis itaque assertioni meæ fidem faciam. Inducitur à Petronio Trimalcio ludens pilâ inter pueros capillatos formâ conspicuos : hinc in vnius ex eis capite , postquàm aquam poposcisset ad manus, digitos paullulum adspersos tergit : mox discubituris pueri Alexandrini aquam in manus niuatam infundunt, suauiter inter ministeria sua cantantes. Ad hæc illustranda mirè facit Suetonii locus in Neronis sui c. 20. *Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus , qui de nouo commeatu Neapolin confluxerant , plures Alexandriâ euocauit. Neque eo segniùs adolescentulos Equestris Ordinis, & quinque ampliùs millia è plebe robustissimæ juuentutis vndique elegit , qui diuisi in factiones plausuum genera condiscerent, (bombos & imbrices & testas vocabant) operamque nauarent cantanti sibi , insignes pinguissimâ comâ & excellentissimo cultu pueri.* Petronianus Trimalcio balneis de-

lectatus: delectatus & Nero, de quo idem c. 27. *Refotus sæpius calidis piscinis, ac tempore æstiuo niuatis.* Bene lotus Trimalcio, lecticæ impositus est, præcedentibus phaleratis cursoribus quatuor, & chiramaxio in quo deliciæ ejus vehebantur, puer vetulus, lippus. Sic Suetonius c. 44. *In præparanda expeditione primam curam habuit deligendi vehicula portandis scenicis organis, concubinísque quas secum educeret.* Ostiarius Prasinatus, qui in aditu stabat, arguit Trimalcionem fuisse Prasinæ factionis, in quam propendisse quoque Neronem è c. 22. colligere est. Trimalcionis splendida domus, porticibus & picturis quæ vitæ anteactæ rationem reddebant ornata, Encolpium ex admiratione rapiebat in stuporem: & quem non illa Neronis domus Aurea deprædicata hunc in modum Suet. cap. 31? *Domum à Palatio Esquilias vsque fecit, quam primò Transitoriam, mox incendio absumptam restitutamque, Auream nominauit. De cujus spatio atque cultu suffecerit hoc retulisse. Vestibulum ejus fuit, in quo colossus centum triginta pedum staret ipsius effigie: tanta laxitas, vt porticus triplices millienarias haberet, item stagnum maris instar, circumseptum ædificiis ad vrbium speciem:* & quæ sequuntur. Trimalcionis grande armarium præter Lares argenteos Venerísque signum marmoreum, etiam in pyxide aurea non pusilla barbam ipsius asseruabat. Suetonius de Nerone c. 12. *Barbam primam* (inquit) *posuit, conditamque in auream pyxidem & pretiosissimis margaritis adornatam, Ioui Capitolino consecrauit.* Trimalcioni *Cnæi* prænomen (hoc enim indubiè restituendum) Petronius in inscriptio-

ne tribuit, nec ſine cauſa. Nam ita ſcribente Suetonio in c. 1. *Qui ex Neronis familia fuerunt, nulla prænomina præter Cnæi & Lucii vſurparunt.* Lepidè teſſerarum luſum in Trimalcione Petronius perſtringit, prorsùs vti Suetonius in Nerone c. 30. dum eum *quadringenis in punctum ſeſtertiis aleam luſiſſe* memorat. Fortunata vxor & topanta Trimalcionis, quæ numos modio metiebatur, & ex nihilo in cælum abierat, aut valde fallor, aut eſt illa *Acte liberta*, quam (vti habetur in cap. 28. & 50.) *paullum abfuit quin iuſto matrimonio ſibi coniungeret; ſubmiſſis Conſularibus viris qui regio genere ortam pejerarent: quæque* mortui Neronis *reliquias monumento Domitiorum condidit.* Trimalcio poëſin adamauit: quare inter epulandum arceſſito inde ſermone ſe ſuóſque conuiuas exhilarare cœpit. Nero, fidem faciente Suetonio c. 10. *recitauit carmina non modò domi, ſed in theatro tantâ vniuerſorum lætitiâ, vt ob recitationem ſupplicatio decreta ſit, eáque pars carminum aureis litteris Ioui Capitolino dicata.* Denique Trimalcionis cena inter exoletos ad mediam noctem protracta: vti ſæpe ſæpius feciſſe Neronem patet è cap. 27. Nec abludit Tacitus loco ſuprà indicato. Sic ergo abunde conſtat, nihil eorum quæ Trimalcioni à Petronio tribuuntur, temerè confictum eſſe, ſed viuam ad amuſſim in eo expreſſam Neronis imaginem. Reuertamur nunc è diuerticulo ad planum noſtrum: diſcutiamus parumper, num is nobis idem præſtiterit, Neroníſque vitia pariter ſatyrico ſale perfricuerit. Minimè gentium: & alia omnia potiùs quàm hoc egiſſe videtur. Putares ex eis eſſe,

qui inter elegantiarum Arbitrum & Bononienſem Epiſcopum diſcrimen facere non valuerunt: adeò ſupinam ſuam oſcitantiam, hebéſque ingenium omnium oculis ingerit. Non longè quærenda argumenta: ſtatim aberrat à janua, dum ad poſtes ædium Trimalcionis libellum cum hac inſcriptione defigit: QVISQVIS SERVVS SINE DOMINICO IVSSV FORAS EXIERIT, ACCIPIET PLAGAS CENTVM. Pauperis (quod aiunt) eſt, numerare pecus: ideò iſte titulus vel ipſum Craſſum ἀγέλαστον in cachinnum ſoluere queat. An enim aliquid indignius erat, quàm Trimalcionem qui greges puerorum exoletorúmque per nationes coloréſque deſcripta agmina poſſidebat, ita delineare, vt nemo ex abjectiſſimis mancipiis ſine eius expreſſo iuſſu pedem domo efferre poſſet? Ipſe Pſeudo-Petronius p.14. familiæ Trimalcionis ne decimam quidem partem dominum ſuum noſſe, ſanctè nobis jurat, & p.30. ſolorum coquorum decurias numerat quadraginta. At ſi plano pag.36. fides eſt, Mithridates ſeruus ſine dominico juſſu etiam in crucem actus eſt. Nempe ad capitis ſupplicium de ſeruis ſumendum Trimalcionis juſſu nullatenus; ad foras prodeundum planè opus fuit. Lepidum vidimus initium: ſuauiora ſunt quæ p. 18. ſuccedunt. Allatus fuit in menſam aper primæ magnitudinis, cujus latus cùm quidam ad hoc ſubornatus venatorio cultro vehementer percuſſiſſet, ex ejus plaga turdi euolauerunt, quos parati cum arundinibus aucupes momento exceperunt, & inter conuiuas diuiſerunt. Euge! Sic ea tempeſtate crudis homines veſcebantur volucribus: vel quod credibilius, jam

aſſæ, vt in Vtopia, per auras circumuolitabant. Nam etiam p. 25. porcorum coctorum ambulantium ſit mentio. Quæ de ſtrepitu obſceno (vt noſter honeſtè circumſcripſit Arbiter) p. 28. garrientem facit Trimalcionem, nihil ad Bacchum, minùs quoque ad Neronem pertinent, ſed è Suetonii Claudio videntur accepta. Pariter Apuleii aſino vectus eſt planus, cùm hiſtoriam de Cappadoce p. 51. compilauit. Obruit me errorum multitudo. Interim tamen majora & clariora fraudis ſunt oſtendenda κριτήρια. P. 33. jactitat Trimalcio ſe ſolum poſſidere vaſa Corinthia, & cauſam addit, quia ærarius à quo ea emat, Corinthus vocetur. Scio: vult traducere Trimalcionis imperitiam. Hoc ergo tantiſper tranſeat: illud nunc vrgeo, apertam in verbis eſſe contradictionem. Etenim ſi publicè proſtabant Corinthia, qua ratione eorum poſſeſſione ſolus gloriari poterat Trimalcio? Habebat vtique vaſa Corinthia & non vnus mercator; habebant & diuites alii complures, quos hæc merx emptores ſimiliter inuenerat. Sequitur ibidem. *Valdè bene ſcio, vnde primùm Corinthia nata ſint. Cùm Ilium captum eſt, Hannibal homo vafer & magnus ſcelio, omnes ſtatuas æneas & aureas & argenteas in vnum rogum congeſſit, & eas incendit. Factæ ſunt in vnum æra miſcellanea. Ita ex hac maſſa fabri ſuſtulerunt, & fecerunt catilla, & paropſides, ſtatuncula: ſic Corinthia nata ſunt.* Ain' verò? Siccine tanta ignorantia Trimalcionis aut Neronis animum obſederat, vt nec Trojam præ Corintho, nec Achillem noſſet præ Hannibale? Sed hæc cras credemus, hodie non item. Auſcultamus

enim Tacito Suetonióque, qui Neronem omnibus liberalibus disciplinis, Philosophiâ exceptâ, probè imbutum esse disertè perhibent; atque etiam Trojanas res didicisse ad vnguem. Sic enim de eo Tacitus 12. Ann. *Vt studiis honestis & eloquentiæ gloria nitesceret, causâ Iliensium susceptâ, Romanum Troja demissum, & Iuliæ stirpis auctorem Æneam, aliaque haud procul fabulis vetera facundè exsecutus, impetrauit vt Ilienses omni publico munere soluerentur.* Suetonius verò c. 7. *Tener adhuc, necdum maturâ pueritiâ, Circensibus ludis Trojam constantissimè fauorabiliterque lusit.* Et iterum cap. 38. *Incendium Vrbis è turri Mæcenatiana prospectans, lætusque flammæ, vt aiebat, pulchritudine, ἅλωσιν Ilii in illo suo scenico habitu decantauit.* Atque ex his etsi intelligitur, quàm malè Trimalcio histrioniam exerceat, dum p. 34. *Habeo,* inquit, *capidem, quam reliquit patronus meus, vbi Dædalus Nioben in equum Trojanum includit:* possum tamen insuper singulare & proprium istis opponere testimonium Suetonii cap. 21. *Vtque constitit, peracto principio Nioben se cantaturum per Cluuium Rufum Consularem pronuntiauit, & in horam ferè decimam perseuerauit.* Piget me pudetque insulsi jmpostoris. Sed tamen ne vel sic quidem finem facit affaniarum. Narrat p. 45. Homeristas cenaculum intrantes Græca recitasse carmina: quæ cùm simul discumbentes non assequerentur, Trimalcio sumpto sibi interpretis munere, *Scitis,* inquit, *quam fabulam agant. Diomedes & Ganymedes duo fratres fuerunt. Horum soror erat Helena: Agamemnon illam rapuit, & Dianæ cer-*

nam

uam subjecit. Ita nunc Homerus dicit, quemadmodum inter se pugnent Trojani & Parentini. Vicit scilicet, & Iphigeniam filiam suam Achilli dedit vxorem. Ob eam rem Ajax insanit, & statim argumentum explicauit. Ob ea quæ modò dixi, nullum dubium relinquitur, laborasse impostorem illâ insaniâ quam Trimalcioni imputatum it. Ne tamen vel in hoc fortuitò rem acu tetigisse quis putet, quòd Trimalcionem Græcæ linguæ expertem facit, ecce iterum Suetonius in 7. & 46. capitibus contrarium disertè testatur, Neronémque Græca cùm soluta tum ligata oratione excelluisse obseruat. Possem plura ejus notæ afferre in medium, nisi videretur futilium affaniarum plus satis esse. Quare id vnum adhuc restat, vt quando euicimus pessimo consilio à veteratore quodam Petronium esse interpolatum: nunc quo tempore id factum videatur disquiramus. Etsi enim tanti id non est momenti, superaddam tamen istam veluti mantissam. Paucis autem me expediam. Recentissimum enim hunc esse inepti alicujus homuncionis abortum suspicor, idque inde colligo, quòd verum Petronii textum tam castigatum restitutúmque exhibuit ex conjecturis nouissimorum Criticorum. Nam quod legit p. 9. *Accipimus nos cochlearia non minus selibras pendentia*, id ex Gruteri, Dusæ, & Erhardi hausit emendationibus. In textu est, *sex libras:* quamuis, vt verum fatear, de hujus correctionis bonitate adhuc dubitem. Ibidem habemus. *Gallina erat lignea, patentibus in orbem alis, quales quæ incubant oua. Incumbunt* vulgò excusum, cujus in locum *incubant* Tornæsius substituit. Porrò

C

p. 10. *Obiter & fœdissimi serui minorem nobis æstum infrequentiâ suâ faciunt* : ita rescribere nos jubet Gruterus. Vulgò imprimunt : *Obiter ei perditissimi serui minorem nobis æstum suâ frequentiâ facient*. Illa tamen correctio neutiquam arridet. Quare pridem legendum censueram. *Obiter & perditissimi serui majorem nobis æstum frequentiâ suâ faciunt*, sensu plano & facili. Habita est Trimalcionis cena æstate, quia aqua niuata manibus infusa. Inuehitur ideò Trimalcio in ministrorum turbam, quæ circumstans æstum jam aliunde satis magnum augebat. Deinde p. 11. *Super taurum bubulæ frustum*. Quondam erat *bubale*, quod correxere Tornæsius, Scaliger, Casaubonus. Eadem paginâ, *Super pisces duos mullos* : quomodo legendum monuit Wouwerius pro veteri *mulos*. Noto mihi insuper nouas quasdam, & ante hunc diem inauditas correctiones, probas tamen, & quo solo nomine machinator horum apud me gratiam iniit. Talis est illa loci deprauatissimi emendatio pag. 4. *Ipse Trimalcio capillatus caduceum tenebat, Mineruáque ducente Romam intrabat*. Nam *tenia intrabat* quid esset, nemo explicare poterat. Item p. 9. *Pinguissimam ficedulam inueni piperato vitello circumdatam*: καλῶς καὶ σοφῶς. Hactenus legimus *piperato vitellio piperatam*. Ampliùs p. 10. *Laruam argenteam attulit seruus sic aptatam, vt articuli ejus vertebræque laxatæ in omnem partem verterentur*. Collaudo & hanc emendationem tamquam eruditam, multisque nominibus præferendam lectioni, quæ codices insedit : *Laruam argenteam attulit seruus sic aptam, vt articuli ejus vertebræque locatæ in om-*

nem partem flecterentur. Denique p. 2. *Ipse paterfamiliæ, qui soleatus pila prasina exercebatur.* Editiones nostras occupat *pila sparsina.* Verumenimuerò hujus postremi loci morbum equidem probè perspectum habeo quis Æsculapius curauerit. Fuit is sine dubio laudatus *Octauius Ferrarius*, qui mihi ipsi aliquando suam hanc conjecturam suggessit, inductus tum quòd in aliquibus M S S. esset *sparsina*, tum quòd Trimalcio inter Prasinos nomen professus erat. Iurare itaque ausim superiores castigationes quoque *Marinum Statileum Traguriensem, cùm olim Pataui jurisprudentiæ studium absolueret*, ab eodem magistro accepisse. Tot ergo rationibus inductus, si possem, in aurem Statileo insusurrarem, *videri mihi ipsum totum Arbitri fragmentum ex sese finxisse tamquam araneum, & bene facturum, si graue crimen quo sese commaculauit, apud Reipublicæ litterariæ Patres Conscriptos, & illustrissimum Venetum Senatorem deprecetur.* Certè pag. XLV. sine vlla caussa mentio fit Parentinorum, quos constat à Tragurio insula & vrbe Statilei patria parum abesse.

Ad te nunc tandem redeo, *Arnolde Clarissime*, longiorique dissertationi quâ te sum moratus, ignoscere te obsecro. Creuit tamquam herba irrigua sub manibus, & vrceum cùm pararem, exiuit amphora. Quidquid autem ejus est, non tam docendi quàm emendandi causâ memineris tibi esse transmissum. Finio argumento, quod omnibus meis potentius duco: nempe viros summos, quos ex animo veneror, *Valesios fratres* idem penitùs de hoc fragmento judicare: judicare & illustrem virum

Iohannem Capellanum Christianissimi Regis Consiliarium: cujus singularem erga me propensionem, propter magnitudinem gaudii quo delibutus sum non me contineo quin apud te deprædicem. Numero enim eam inter prima munera, quæ bona fortuna mihi largita est: nec ipsum aliter suspicio quàm almæ sapientiæ sacerdotem, cui foco suo tamquam aræ assidens, semper sacra facere, & oracula consulentibus effundere videtur. Itaque si nullum alium longinquæ meæ peregrinationis fructum perciperem, abunde mihi sufficeret dulcis cum tanto viro conuersatio: à quo numquam discedo, quin altum ac præclarum aliquod reconditæ illius doctrinæ ingenuæque virtutis monitum mecum referam, vtile ac salutare futurum totâ deinde vitâ. Vale, Vir Clarissime, & me, quod te facere confido, ama. Deus te seruet sospitetque, cum vrbis nostræ columine *Dilherro*, cujus beneuolentiæ vt me commendes, vehementer te rogo. Scr. Luteciæ Kal. Febr. A. M. DC. LXV.